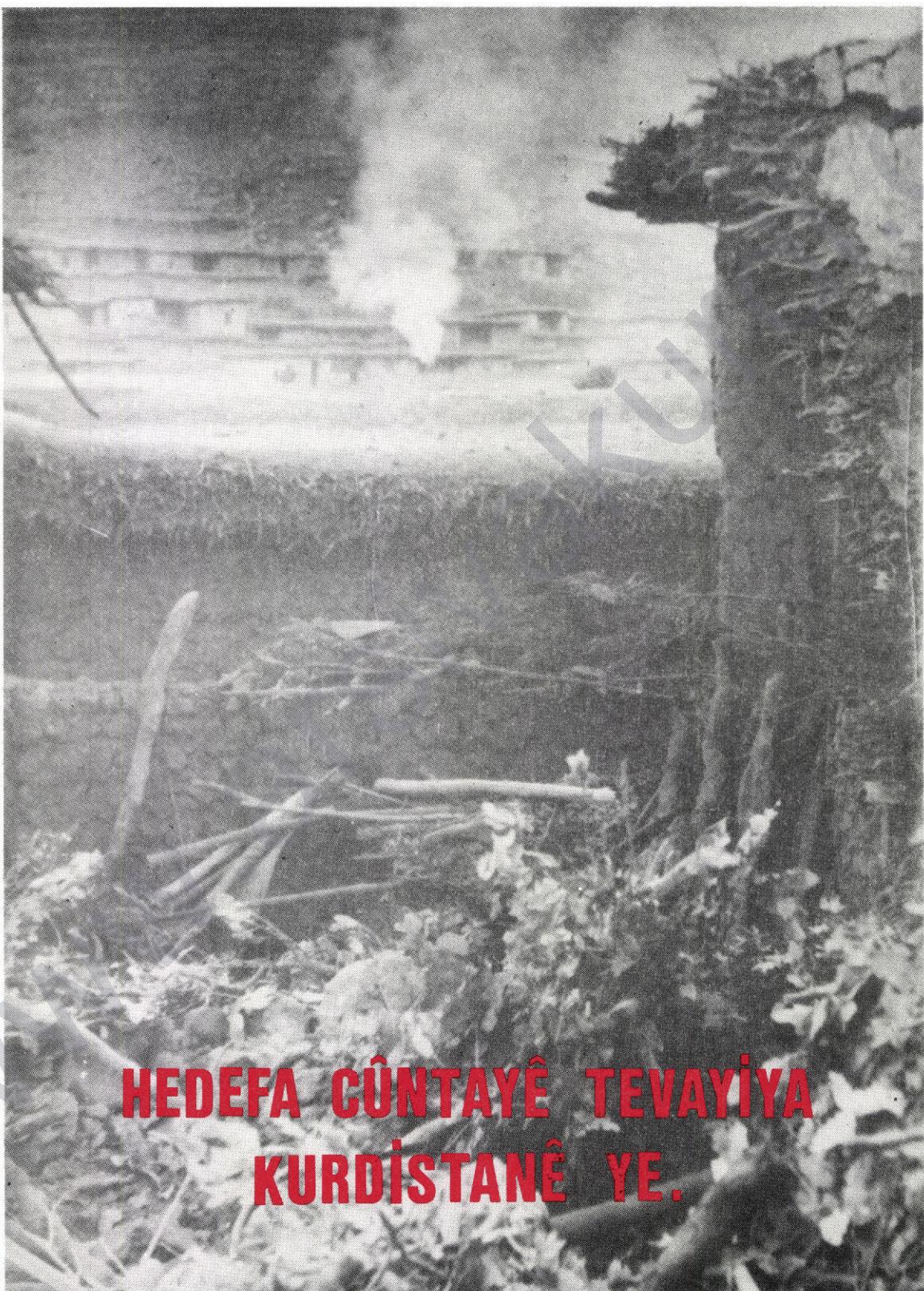

BERBANG

KOVARA FEDERASYONA KOMELËN KURDÎSTANË LI SWËD

HEDEFA CÛNTAYÊ TEVAYİYA
KURDÎSTANË YE.

NAVVEROK

Meşa Lı Stockholm'ë.....	3
Êrişkariya Leşkeren Türk	
Lı Ser Axa Kurdistana	
Iraq'ê.....	4
Serbilindi	7
Enstituya Kurd u Pewistîya Enstitusyonan	8
Veçîlxe Gridax.....	10
Nehêniyekan.....	11
Tendûr.....	12
"Xwarin Xwes e, Kirin	
Reş e.....	15
Cend Deyirê Ma.....	16
Diya Mîho.....	18
Kézzatûn.....	20
Xaçerêz.....	22
Mendalê Mamoste.....	23

○

Berpîrsiyar
A. RIZA ALAN

Pergala Rûpelan
A. M. GILLY

Raxistina Nivisaran
SEYRAN Û GULBAHAR

Redaksiyon
KEYXUSRO SİPAN-MAHMÛD
LEWENDİ-BENGİN BOTANI
ŞORİŞGÊR ESKERİ-ROZA SEYRAN

○
BERBANG

Kurdisk tidskrift, utges av Kurdiska Riksförbundet-Ansvig utgivare och Redaktör: A. Riza Alan—Layout: A. M. Gilly—Sättning: Seyran och Gulbahar.

ADDRESS
Kurdiska Riksförbundet,
Tunnelgatan, 14, 3 tr.
111 37 Stockholm/SWEDEN
TEL : 08 / 11 23 42

Prenumeration: Medlemmar
50.- kr/år. Övriga 100.-kr/år.
Postgiro: 64 38 80-8

Xwendevanêن Hêja,

Berbang bî vê hejmarê ve sala xwe ya yekemin diqedine. Heta iro dîgel hemû kul û kêmasiyan ve 12 hejmar derketine û bî hejmara 13' an ve em ê derbasi sala duwemîn bibin.

Hêvidar in, ku em ê dî sala duduyan de bikarîbin hin gavêñ pêşdetir bavêjin û Berbangê hin rindtir û dewlementir biweşinin. Bê guman, jî bo vê yekê, em hewcedârê şiret û pê şneyarêñ we yêñ hêja ne.

Hejmara 13' an dê wek hejmareke taybeti bêt çapkrin. Lew re rexne û pê şneyarêñ xwendevanan, yêñ li ser hejmarêñ bûri, li ser kurdiya Berbangê, li ser şeklê wê, li ser nivisarêñ ku dî hejmarêñ bûri de hatine çapkırın, li ser problemêñ zimanê kurdi dî warêñ curbeucr de û bî taybeti pê şneyarêñ jî bo sala pêş, dî pê şdexistin û guherandina Berbangê de gelek giring in.

Eger xwendevan û niviskarêñ Berbangê bikarîbin nivisarêñ xwe kin bibirin em ê gelek kîfxweş bibin. Jî ber ku hejmara rûpelêñ kovarê tim bî sinor e. U sê / çar nivisarêñ dîrêj dikarin hemû rûpelêñ wê dagirin. Bî vi awayi Berbang xizantir dibe û cih ji nivisarêñ din re namine.

Dî xweşiyê de bîminin.
Le gel xoşı tan.

BERBANG

TEBINI: Divê t dî dû hejmarêñ 1982' an re, me ji hejmara 1 / 1983' yan dest pê bikirana. Lê di şûna vê de, me 7 / 1983 nivisand. Em ê dî dest pêka 1984' an de vi sistemi biguhêrin. Û li gor sistemê tevayı divêt ku ev hejmara dî desten we de 6 / 1983 bûna.

BERBANG

NAVNIŞAN

Kovara Kurdi, Xwedi : Federasyona Komelêñ Kurdistane
h Swêd. Buha : 5 Kron, Abo-
na salekê: 50 Kron, 30 DM.

Berbang, Tunnelgatan 14,3 tr.
111 37 Stockholm/ Sweden.
Tel : 08 / 11 23 42
Postgiro : 64 38 80-8

K LI
Ê.—

Li Stockholmê Hezar kes Meşîyan

Hekariyê.

Heta nuha tu nuçeyên ji sedi sed rast negîştine destê me. Gelo li diji lejkerên Türk liber-xwedaneke çekdar bû an na? Em pê nîzanın. Li gor mesajek ji Mesûd Berzani, 300 peşmerge di vi şeri de şehid bûne. Lê mi-xabin, em hin nîzanın dereca rastiya vê mesajê çîqas e. Li ali-yê din generalên rejima faşist a Türkiye dîbêjin "ji me yek û ji wan ji yek muriye".

Êrişen lejkerên Türk, li piranîya welatên Awrûpayê bî awa-yeke kitlewi hatin protesto kîrin. Li Swêd ji, hemû şoreşger û demokratên Kurd û yên biyani bî navê Federasyona Komelên Kurdistanê, li diji sefareta Türkiye û ya Iraqê meşîyan. Vê meşê di 1' ê meha Heziranê de, li ber xaniyê parlamentojê bî mitingeke mezin dest pê kir. Miting û meşa 1' ê Heziranê di nav yên isal de ya heri xurt bû. Di

seriya hezar kesi de, Kurd, Swêdi, Türk û biyaniyên din besdari meşê bûn.

CIVINA BI WEZARETA
KARÛBARÊN DERVE, YA
SWÊD RE

Komita karger ya Federasyona Komelên Kurdistanê li Swêd, di destpêka meha Temûzê de bi Beşa Siyasi ya Wezareta Kar û Barêne derve i Swêd re civinekê kir. Komita karger di vê civinê deli ser navê Federasyonê nameyeke resmi bî dest teslimi wezaretê kir û li ser êrişen lejkerên Türk, armancê van êrişan û planên dewleta Türk û ya Iraqê, yên ji bo pelçiqandına tevgera rizgarixwaz a Kurdistanê, li ser rewşa girtûyen siyasi yên Kurdistanâ Türkiye û şerê Kurdistanâ Iraq û Iranê enformasyon da. Ev civin, bî bûyare ku civinek di nav Komita karger û Wezirê Karûbarêne derve de pek bêt, xelas bû.

Wek ku xwendevan ji pê dizanîn, komandojên ordiya Türk bî alikariya fermandar û pisporênen rejima Iraqê di 25' ê meha Gulânê de, di herema Hekariyê re, êrişike mezin birin ser axa Kurdistanâ Iraqê. Generalên Türk xwestin ku di destpêkê de vê êrişâ han bî dizi bîhêlin. Lî rojnamên biyani û bî taybeti yêni Awrûpayê, operasyonê komandojên Türk ji roja seri ve eşkere kîrin û bî firehi li serê nivisandin. Pişti vê, generalên Türk ji hin beyanan dan û wek her car xwestin ku êrişen xwe "bî sinor" û li diji "teroristan" bûdin şanidan.

Êrişen Türkiye, demeke dirêj ji bir û raya giştî ya Türkiye hattin veşartin û herema Hekariyê ji rojnamevanan re hat qêdexe kîrin. Cara yekemin, di nav meha Temûzê de, rojnamevanenê Türkiye bî helikoptereki lejkeri ve û di bin çavdêriya Generalan de karibûn biçim herema

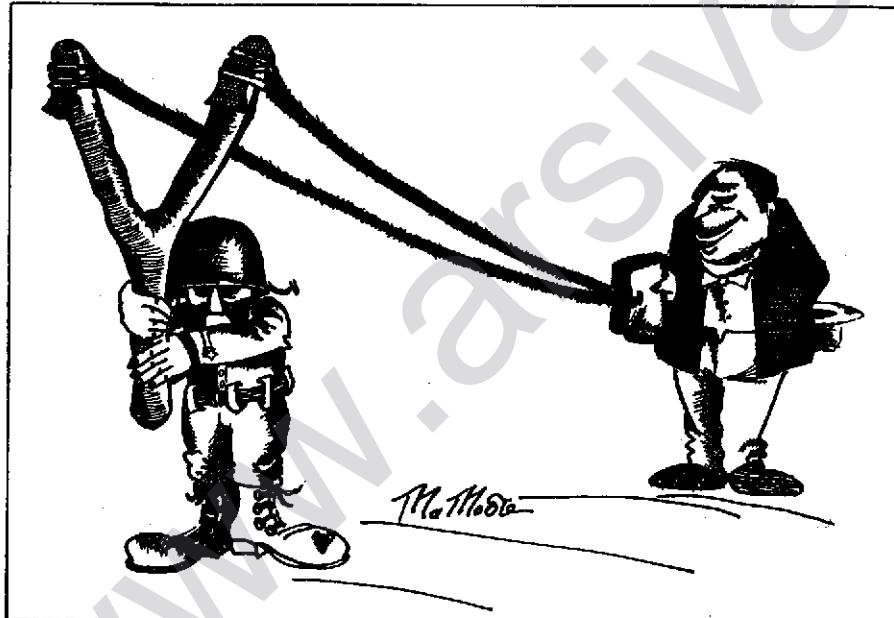

ÊRİŞKARIYA LEŞKERÊN TIRK Lİ SER AXA KURDISTANA IRAQÊ

Wêneyek ji meşa Federasyonê li dijî sefareti Türk û Iraq

Dî destpê kê de karbîdestêñ eriškar ên Tirkîye û Iraqê xwestin vê hovitîyê veşêrin. Lê piştî ku cirma wan ji bal ajanêñ biyanî hat eşkerekirin, ew bî xwe ji mecbûr man vê yekê qebûl bîkin. Her wiha piştî vê yekê karbîdestêñ Tirkîye xwestin bîdin nişandan ku kesen êriş dibim ser wan, ew ne pêşmerge lê him mirovên eşqîya ne; li ser "tixubê Tirkîye û Iraqê" nerihetîya dikin, mal û gundêñ der û dorê dîşelinin. Dî rojêñ destpêka êriş hov de, radyo, televizyon û rojnamêñ Tirkîye, bi şemateke mezin nûçeyen vê êrişê dan. Xwestin bîdin xuyakîrin ku ordiya wan, "serê xayîma pelçiqandîye". Dema êriş "dawi lê hat" wezirê derva yê Tirkîye beyan kir ku bêyi xwin ji pozê kesi bê rêtin. operasyon serfiraz bûye û leşkerêñ ordiya Tirkîye vegeriyane şuna xwe.

Dî dawîya meha Gulanê ya bori de, hin hêzên grêdayî bî ordiya Tirkîye ve, êrişek harbirin ser pêşmergêñ Kurdistana Iraqê. Hêzên ordiya Türk, -7000 ê wi komando - ji nêzi 50 hezar leşker pêk hatibûn, û êriş bî alikariya firoke û helikopteran dihat meşandin. Ordiya Türk dî vê êrişê de ne bî serê

xwe bû. Herweki ku, bî beyanêñ fermayêñ karbîdestêñ Iraq ê herdû dewlefêñ kevneperez pêk hat. Karbîdestêñ Bexdayê bî xwe xwestin ku ordiya generalêñ faşist ên Tirkîye dî gaziya wan de were. Ji alyê din, dî vê gavê de hêzên leşkeri yêñ rejimê Iraqê bî xwe ji êriş dibîrin ser pêşmergan.

Bî demeki kurt piştî vê yekê; xuya bu ku êriş leşkerêñ Türk li hember pêşmergêñ Kurdistanê vala çuye û ew negihuştine armanca xwe ya ku dixwestin dî demek kurt de û bî derbek yekcare berxwedana pêşmergan bışkinin, çırûskê li serê çiyayê Kurdistanê bitemirinin. Ji ber tewşcûna operasyonê, leşkerêñ Tirkan hê bê tir

har û din bûn û berê xwe vê carê dan gundêñ wê heremê. Bi dehan gund li ber piyêñ leşkeran çûn, gelek gundiyyêñ di halê xwe de hatin girtin. Vê gavê qasî ku xuya ye, êriş hatiye sekînandin. Lê generalêñ Türk, ordiya xwe ya dagirker ji heremê paşde venekîşandine û ne dûr e ku karibin careke din, hê bi hêzek dijwartur dest bi êrişek nuh bikin.

Ji bo gelê Kurd, vê êriş han a hov, ne tuşteki ecêb e. Hovitîyêñ wiha, cara yekem nine ku bi serê gelê me de têñ. Diroka Kurdistanê baş dide nişandan ku di welatê me yê bindest ê perçebûyi de, dewletêñ mêt ingehkar gava bi tena xwe seri di şerê me re dernexistine, gelek caran gihaştine tifaqê û bi hevkari şerê me kîrine. Di her dema pêvajoya diroka bori de, pêşdeçûn û geşbûna têkoşina rizgarixwaz a gelê Kurd di perçeki Kurdistanê de ne ku turs tenê di dilê dagirkarêñ wi perçeyi de firandiye; her wiha agir berdaye nava dagirkeren perçen din ji.

Vê bûyera dawi ji, her wişa perçeki ji vê dirokê ye. Dema di sala 1975' an de şerê rizgari-

xwaz ê Kurdistanâ Iraqê, ji ber siyaseta paşverû û grêbendiya bi kevneprestiyê ya serokêñ wê têkçû, dewletêñ mêt ingehkar ên welatê me perçê û bindest kirine bi hêvi û baweriya windabûna şerê milete Kurd, akek sar bi ser dilê xwe de rijandin, xemêñ xwe revandin û gelek şâ bûn. Lê hê demek dirêj di ser re neçû ku şerê rizgarixwaz carek din li şerê ciyayêñ Kurdistanâ Iraqê destpêkir. Roj bi roj geştir û xurttir bû. Rejimê kevneprest ê Iraqê, bi hemû zordari, xwinrêji û dek û dolabêñ xwe, kir nekîr seri di şerê rizgarixwaz re dernexist. Ji bili vê, ne ku tenê h Kurdistanâ Iraqê, lê li perçen Kurdistanê yêñ din ji, xebata milete Kurd a ji bo mafêñ mili û demokrati, pêşdetir çû. Li Kurdistanâ Iran ê ji, pişti şoreşa Iranê, gelê Kurd rakir çek û derket serê ciyan. Her çiqas li her du perçen Kurdistanê yêñ din hê şerekî çekdari destpênekiribû ji, bir û baweriyêñ mili, xebata rîya rizgaribûne di nav wan de roj bi roj xurtir dibû, êdi bûbû ku di qada navnetewi de ji şerê rizgarixwaz ê Kurdistanâ hêdi hêdi bal bi ser xwe de dikışand.

Vê yekê, bû sedemeki xurt ji dewletêñ mêt ingehkar ên serdestêñ perçen Kurdistanê, ku hewl bidin grêbendi û hevkariya nava xwe, li ser şerê milete Kurd tekutztır bikin û planêñ êrişen hevpar damezirinin. Di riya grêbendi û hevkariyê de di van salêñ dawi de girtin peywendî di nabêna rejimê Iraqê û Turkiyê de pêşte çû. Ev çend salin ku, karbidesten Turkiyê û Iraqê, li ser avakırına vi plani çûündin û hatina Bexda û Ankarê kîrine riya kamyê. Di van çend salan de gelek tedbirêñ nuh ên hevpar stendin. Her yekê ji ali xwe de xwestm gundêñ ser tixûb valabikin, kontrola ser tixûb têkutztır bikin û riyan ku fîrsenda jiyan û şer dide pêşmergan, bibirin. Lê kîrin ne kîrin tu tedbirek esasi ji vê yekê re nedîtin. Dawiya dawi, gava baş eşkere bû, ku rejimê Iraqê tev li vê hevparîye ji bi tena xwe seri di şer pêşmergan re dernaxe bi fermokırına Sedam, generalêñ Turkiyê êriş birin ser pêşmergan.

Sedemê vê êrişê yê berbiçav ewe, ku her weki me h jor ji da xuyakîrin biserketina şerê rizgarixwaz ê Kurdistanâ Iraqê ne ku xofê, tenê dixe zikê Iraqê, her wiha xewa Turkiyê ji direvine. Turkiye ji baş dizane ku iro "bela ku bi serê Iraqê de hatiye", sibê ne dûre ku bi serê wê de ji were. Wê tu cari nexistîye bira xwe û ne gotiye, ku ev mesele mesala Iraqê ye, tu têkiliya min pê nine. Lo ma ji gava Iraq ket tengasîye, çû bazda hewara wê.

Di vê êrişê de sedemeki gi-ring i din ji heye. Ew ji eve, ku vê êriş han ne bes ji bo mafêñ Turkiyê û Iraqê pêk hat. Her wiha di pişt vê êrişê de emperyalizm û bi taybeti empeyalizma Amerika heye. Ji bal herkesi ve

Wêneyek ji mitinga Federasyonê li dijî sefaretî Türk û Iraq

tê zanin ku, emperializma Amerika, herêma Rojhilata Navin ji bo xwe weki qada mafêن xwe yêن jiyani ilan kiriye û eşkere dibêje ku gava dî vê herêmê de mafêن mun têkevin xeteriyê ez amadeji bo selameta mafêن xwe, mudaxeleyi vir bikkim. Amerika Yekbuyi, bî pirani ji li ser petrola herêmê radiwêste. Listik û kîrinêن EAY, bî her awi, li ser bîdestxistina petrola herêmê diçin û têن. Dî Rojhilata navin de Iraq, ji bal petrola xwe ve dewletek gring e û piraniya petrola Iraqê, ji Kurdistanê derfê. Jî bo vê yekê, Iraq ciheki wilô ye ku Amerika bî her awayi çavê xwe berdayê. Lî ev çend salin, ku Iraq, çi ji ber şerê dî nabêna wê û Iranê û çi ji ji ber mixalefeta nava xwe ketiye "xeteriyê". Rejimê Sedam her ku diçê qels dibe û diheje. Jî ber sedemên mixalefet û şerê derva û ji ber dijwariya rewşa abori, ne ecêbe ku dî demek nêzik de, kirdayetiya Sedam hilweşê. Vê yeka han bûye kul û ketiye dilê EAY, û ew naxwaze ne bî destê rejimê Iranê û ne ji bî destê mixalefeta nava Iraqê - ku pêşkêşîya wê tevgera rizgarixwaz a Kurdistanê dike - kirdayetiya Iraqê ya iroyin hilweşê. İhtimaleki gelek xurte, ku gava rejim bî wi awi hilweşê wê Amerika bardêriya xwe ya petrola di Iraqê de winda bike. Her çiqas Amerika, roja iroyin hêza xwe ya esasi daye ser parastina rejimê iroyin ji, lê tu baweriya wê nine ku heta dawiyê wê karibe rejim biparêze. Ger roj hat û rejim, bî parastina her awayi ji xwe ji hilweşandinê xelas nekir, wê gavê çavê Amerika lê ye ku herêma petrola Iraqê ji bal Turkiyê ve - wê Turkiyâ ku nokereki xase û bî hemi imkanêن xwe, xwe ji bo mafêن Amerika amade kiriye - bide işgal kîrin.

Amerika bî vê êrişa Turkiyê ya dawi, xwest ji hemi hêzêن herêmê re bide xuyakîrin, ku li Iraq ê mafêن wê têkevin xeteriyê wê dî riya Turkiyê re xwedî li van mafêن xwe derkeve û wê nehêle ku petrola Iraqê ji bin bandêriya hêzêن emperialist û kevnoperest derkeve.

Daxwaza eşkerekirina vê niyetê bû, ku gava leşkerêن ordiya Türk êriş birin ser Kurdistan a Iraqê, hêzêن leşkeri yêن NATO û ordiya "hêzêن sivik" a Amerika bî hevre li Kurdistanâ Turkiyê, dî bin navê "Adventure Express - 83" de dest bî tatbikatan kîrin. Fermandarê hêzêن leşkeri yêن Amerika bixwe, hat çû tatbikata leşkerêن NATO ya êrişkar teftiş kîr.

Amerika her wiha, bî êrişa Turkiyê û pê re ji bî tatbikata NATO yê tehdid li ser welat û hêzêni niştiman perwerêن Erebi yên dijemperyalî weşand. Da xuyakîrin ji bo bî serketina ârişkariya siyonizma Israil, amadeye ku şereki herêmi yi navnetewi di Rojhilata navin de derxe û berxwedana hêz û welatêن Erebi yêن pêşverû li hember planêن Reagêن bîşkine.

Bî vê buyerê cereke din hat xuya kîrin ku emperializma Amerika, dî herêma me de ji bo mafêن xwe yêن kevnoperest û xwinmêj, li diji gelan her ku diçê planêن xwinrêjîn û dijmînîn dihone. Heta emperializm ji herêmê neyê avêtin û heta serê karbdesten kevnoperest û herêmê neyê pelçiqandin, tu aşitiki adil pêk nayê, gel ji xeteriya şerxwazi û xwinrêjîyê xelas nabin û nagihêjin jiyanek ku bî rasti aza û şaye.

Jî aliyê din, carek dî eşkere bû ku Turkiyâ dîbin kirdayetiya

generalên faşist, xeteriki mezinê ji bo aşitiya herêmê û rizgarîya gelan. Ew xwe amade dike, wek Israil bibe destikeki êrişkari dagirker ê emperializm a Amerika.

Jî aliyê hêzêن welatparêz û şoreşger ên hemû perçün Kurdistanê ji careke din kifş bû, ku em dî kijan perçeyi de têkoşin didin bîra bidin, dîvê em hesabê perçen dinê, herabê dewletê serdest ên perçen dinê bîkin. Heta iro hin hêzêni siyasi û kes hebûn ku digotin, me Kurd ên her perçeyi bes devê em şerê perçê xwe bîdin. Lî ser me ne bar e em hesabê xwe li ser perçen dinji avabikin. Heta drîhat gotin ku zirare em têkili û hevkariyan bî hêzêni perçen din re deynin. Me navê ew dewletteki ðim ji li ser ewe hisyar bikin bal û êrişa wê bikşinin ser xwe.

Lî êrişa leşkerêن Turka da xuyakîrin ku ev baweri û turs ne rastin, tu fêde jê nayê. Bî vê yekê ne ku mirov dikare, taktikêن hêja bajo û dijmînê xwe qelstirbîke. Heta em karin, bîra em şopa vê baweriye bîmeşin, bes em serê xwe dixin nav qûmê.

Valatir û zirara van bir û bawerîyan wek rojê li halê ye. Berpîrsiyariya me hemuyan; hêzêni welatparêzen hemûperçen Kurdistanê ji me tê xwestin, ku rojeki zûtir em şela xwe li ser hesabkirina dijmînen hemû perçan biguhêrin, û dî nava hêzêni welatparêzen hemû perçan de, peywendiyêن tekûz ên esasi û hevkariki xurt deynin.

Bîra baş bê zanin; her perçê ku em lê dijin ne perçeki wela-tê dewleta serdest e, perçeki ji Kurdistanê ye. Ev rastiki ye. Dijmin, her demê vê rastiyê di-de ber çavê xwe, dîvê em Kurd ji êdi vê yekê bibinîn.

SERBILINDÎ

Oman Sebri

Her kes di jîna xwe da hez dike dixwaze ku di cihê xwe da û di nav kesên doraliyê xwe da serbilind be. Dema mirov armancê serbilindiya wan dide ber hev, dibîne ku ji erdê heyâ bi ezmên dû-rayî di navbera armanc û bîrbirinê wan da heye. Kesên ku ji bona serbilindiya xwe tenê dixebeitin di wê rê dadiwestin, diêşin, hinekêñ wan dikevin rêya nokerî û canxulamiyê ji. Gelekêñ wan nagehêñ serbilindiya ku ji xwe ra xwestibûn. West, êş û fedakariya wan vala diçe û dirêjiya umrê xwe bi hesretkê şî diborînin. Hinekêñ wan ji goreyî nasîn û karîna xwe digehêñ serbilindiya ku ji xwe ra xwestibûn. Lî piir najo, ew serbilindî ji wan diçe û dikevin nav dest û lingan. Na gava berî ketinê bimirin, serbilindiya wan ji digel wan dimîre. Ji ber ku armanca wan teng û biçûk bû, serbilindiya wan ji wek armanca wan tewş û bêkêr bû. Her temû gavê em van celeb kesên ku serbilindiya xwe di warêñ xwe da wenda kirine dibînin û digel wan bendewar nabin. Ji ber ku kir û xebata wan, west û êşa wan tenê ji bo wan bû, ne ji bo gel û welêt.

Lî celebek serbilindî heye ku di rêya parastina welêt û azadiya gel da digehê xebatkarêñ wê rê. Ew serbilindî her û her ji xwediyê xwe ra dimîne, destêñ tukesan dirêji wê serbilindiyê nabe û bi tu awayî ji xwediyê xwe naçe. Ji firehî û mezinatiya wê ra sînorek nîne. Nava welêt dadigire, hin caran sînorel welêt ji derbaz dike û li nav cîhanê belav dibe. Ev celeb serbilindî dema mirina xwediyê xwe hîn bilindtir dibe ku ev serbilindî ya gelparêzên têkoşer e. Ev serbilindî, serêñ bav û dê, jin û zarok û milletêñ wan ji bilind dike.

Ev serbilindî nayê ji bîrakirin, nayê veşartin wek tîrijen royê digehê nîveka dilê gel. Kal û pîran jin û mîran, biçûk û mendalan dilgeş dike. Di dîroka welêt da tê te nivîsin û di dilê gel da tê te parastin. Navêñ wan qehremanan di çîrok di çîrok û sitrânêñ gel da dijîn. Her welâtî zarokêñ xwe bi navêñ wan serbilindan dinavîne û bi kir û xebata

wan xwe serbilind dibîne

Îro li her aliyê Kurdistanê kurdêñ gelparêz û têkoşer ketine pîşîra neyaran şer dikin, têñ kuştin, têñ şewitandin, di zîndanan da bê dilovanî têñ êşandin. Dijmin hin birîndarêñ me kurdan di xestexana Müsilê da bi tifingê kuştin, heyâ bikarin çavêñ têkoşeran bitirsînin. Lî têkoşerêñ kurd serêñ xwe li pêş dijmin nizim nekir û nakin. Bi serbilindî doza azadiya gelê xwe dikine û di wê rê da bi rûmet têne kuştin û êşan din.

Ew in lawêñ gelê kurd ên serbilind, ew in lehengêñ bi suhn û rûmet ku bi dilxweşî berêñ xwe didin mirinê û rûyên xwe jê banadin. Îro zîndanêñ Turk, Iraq û Iranê ji van celeb gelparêzên Kurd dagirtîne. Bi rikeke neyarî û bêbav têne kuştin êşandin û relaxtin.

Ev e têkoşerî, ev e gelparêzî, ev e serbilindî ku ji bo serxwebûna welêt û azadiya gel dibe. Pejçen xwîna wan camêran dê tovê rûmetê di canê kurdêñ dilçak û xwînpaqjî da vejîne û berê wan bi hezaran biguhêze rêya xebat û têkoşînê. Hînga kesên ku xwe dabûn rex neyaran wê di nav welêt û li pêş gel rûreş û şermisar bimînin.

Ew erdê ku tê da xwîn û xwîdan bi comerdî bête rijandin di wî erdî da dara azadiyê hişîn dibe. Ew dara ku bi xwîna kesên cengawer tête avdan zûka şax lê dikevin û siya xwe digehîne çarmedorî welêt. Destêñ zor û sitemê tucaran nikarin wê bibirin, her û her sersiyê li xelkêñ welêt dike û dimîne.

Silavêñ min digel hezkirinek mezin û rûmettgîriyek çak ji wan boke û mîrxasêñ serbilind ra ku dixwazin welatê xwe ji neyarêñ zorbaz û sitemkar paqjî bikin. Di niştiman da ji gelê xwe ra jîyîneke serxwe, aza û serbilind pêk bînin. Sed xwezî bi dileñ wan şer û lehengan, ku di rêya azadî û serxwebûne da dixebeitin, diêşin û dimirin bi rûmet û şan.

ENSTITUYA KURD

Ü

PÊWISTIYA ENSTITUSİYONAN

M. Ferzend Baran

I

Isal, di dawiya meha Adar' ê de, li Fransê bî alikariya wezareta kulturi, enstituyek kurd hat damezrandin. Enstituyê bî çend zimanen belavokek damezrandinê nivisand û armancen xwe xwuya da. Belavoka enstituyê di BERBANG' ê de ji çap bû. Enstitu di belavoka xwe de wisa dibêje; "Dara ku ji qırnêن xwe hattie birin, huşk dibe, dimire. Qırnêن xelkeki zmanê wi, stran û çirok, edebiyat û diroka wi ne, müsiki û pişe, awayen jiyan, lhxwekirin û hezkirina wine, bî kurti çand û kultura wi ye".

Weke armancen enstituyê ji, rêzen jêrin di belavoka enstituyê de derbaz dibin;

- Danina mestirin kitê bxane û wênexane ya cihanê li ser gelê kurd
- Berhevkirina arşivên neteweyi (mili) yêndi Kurdistanê
- Nasin û nêzikkirina zaravên kurdi (Kurmanci, Sorani, Zazaki)
- Çapkırına kitê bêñ xwendin, edebiyat, erdnasi û diroka Kurdistanê ji bo zarokêñ kurd
- Berhevkirin û weşandina (kaset, selik) müsiki ya kurdi
- Çapkırına berhevokêñ çirok, metelok û stranêñ kurdi

Çapkırına ferhengêñ kurdi û kurdi - zimanê bîyani

- Çapkırına afirandinêñ helbestvan û niviskarêñ kurdêñ hemdem û yêñ berê
- Çapkırına wergerandinêñ klasi-kêñ edebiyata cihanê
- Wergerandin û çapkırına pirtükêñ ku bî zimanêñ Ewrûpayê li ser kurdan derketine
- Dannasina pişkar, hinermend, dengbêj û sazbendêñ kurd.

Damezrandina enstituya kurd, di warê kulturi de bûyerek giring e. Ji ber vê yekê ji piraniya kurdan, bi damezrandina enstituya kurd ve kêfxweş bûn. Em ji pirozbayiyêñ xwe ji enstituya kurd re rêkin û hêvidar bin, ku enstitu bikaribe rêkeve û xebatêñ hêja bîke.

II

Icar, giringiya avabûna enstituyê çiye? Min xwest, ez di vê nivisara xwe de - li gor bir û baweriyêñ xwe - li ser vê yekê rawestim. Enstituya kurd li Fransê hin nuh avabûye. Li gor xwe porgramek çêkuriye û dê bixebite. Enstitu dê çiqas serkeve? Em hê nizanîm. Em hemû dîvê alikariya enstituyê bikin û çi bîkeve ser milêñ me, binin cih.

Lê tiştê heri giring û berbiçav, damezrandina enstituyek kurd e.

Hebûn û xebata enstituyek neteweyi ye.

Ger li Kurdistanê û ger li dervayı welet hê, tu organizasyonêñ me yêñ neteweyi ninin. - Weki pir warêñ din - di vê warê de ji lêkolinek sosyolojik hewce ye. Em zêde li ser ranawestin an zêde bala me nakşine, lê, rastiyek realiteyek pir tahlû pir bi xof li ber me ye; KURD JI RÊXISTIN Ü MUESSESEYÊN NETEWEYI MEHRÛM IN, BÊ PAR IN. Li Kurdistanê hemû danûstandin û rêxistinêñ civaki û çandi bî destêñ dijiminan avabûnm. Dewleta ku li Kurdistanê ye, ya dijmina e. Rêxistinêñ mahali (wek blediye) yêñ dijiminan in. Xwendegeh û cîgehêñ perwerdebûne yêñ dijiminan in. Jiyana siyasi di destêñ dijimin de ye. Sinema, tiatro û rêxistinêñ kulturi yêñ dijiminan in. Axaati û şe xti bî destêñ dijiminan weki xençereki jahrin li ser singa me hatiye daçıqandin... hwd.

Ü kurd ji bese xwediyyê rêxistinêñ xwe yêñ siyasi ne. Bî hezaran keft û leftan ve dixwazin bixebeitin û xwe bigihinêñ xelkê. Ü xelkê rêxistin.

Ez nizanîm, gelo li serê cihanê tu xelkeki din heye, ku hejmarê wi li ser bist (20) milyoni be û tu organizasyonêñ wi yêñ neteweyi tune

bin ?

Rewşa me kurda wisa ye. Eger em otonomiya Kurdistana Iraç (di navbera 1970 - 74' an de) nehesibinin, ji destpêka 1900' dan ve heta iro, rewşa me kurda her wisa bûye.

Icar, herçi rewşa me wisa be ji, disa ji destpêka 1900' i ve heta iro, kurda li berxwedane. Weki pir caran dêt gotin; diroka kurda û Kurdistanê, diroka raperin û berxwedanê ye. Lê van raperin û berxwedanan hemû ji tê kçûne. Hê ji, heta iro tu serketin pêknatiye. Çima ?

--- III ---

Bê guman, cihê bersiva "ÇIMA" yê nê vê der e. Ü ez bawer im, bersiva sedemên tê kçûna (yek caran ji aşbetali) raperinê kurda ne yek e ji. Bersiv pir in. Divê pir bin. Lewre her herekeyek an raperinek neteveyi, qasê naveroka xwe ya siyasi, naverokek civaki ji dihundurine. Ü her waha naverokek kulturi ji tê de heye.

Eger hinek rêxistin, muessese û organizasyonê civaki, kulturi yê neteweyi hebûna, dê disa her waha bûye ? Dawiya raperinan dê disa tê kçûn û stuxwari bûya ?

Kovara NIŞTIMAN di hejmara xwe ya duemin de (Nisan- 1983) nivisarek İHSAN NURİ PAŞA weşandiye. Nivisar cara pêşin di kovara RONAHÎ de, di hejmara 28 Adar 1945' an de dêt weşandin. Ü NIŞTIMAN ji iro carek din wê nivisarê diweşine. Baş dike. Pireki jindar di navbera do û iro de, her pewist e. Em divê her gav rûpelên diroka xwe bipelinin Diroka me û welatê me ji iro destpênake. Em nikarin rûpelên diroka xwe bigrin û dirokê ji nuh ve, ji xwe destpêkîn din. Ev yeka şashi ye. Nezani ye. Em ji - bî rûpelên xwe yê rind û xirab; bî bûye-rêñ çê û gemari - xwedi dirokek in. Weke di belavoka enstituya kurd li Fransê de dêt gotin; "dara ku ji qrnêñ xwe hatiye birin hişk dibe, dimire". Ji ber vê yekê ji em divê bala xwe û der û dora xwe bi diro-

kê, bî do bikê şinin. Ev bal kê şandin him ji bo iro him ji ji bo avakırna rojê n dahatû pêwist e.

Nivisara İHSAN NURİ PAŞA gelek kurt e. Bî xortê kurd ve hevpeyvineki ye. İHSAN NURİ PAŞA wisa dest bî nivisara xwe dike; "Lawo ! Tu dizani çira em hev nabinin; çira axa me reş; esmane me tarî ye ? Efritan pê şiya ronahiyê yê girtiye. Lawo, tu dizani çira em nikarin hilmeke rehet bikê şin. Em difetisin, dengê me dernakevê, dest û pê me nalipe. Dêw li ser singen me rûniştine..."

Ü nivisara xwe wisa diqedine; "Lawo, te seh kîr, ji min dibuhure, hivi ji te ye".

İHSAN NURİ PAŞA, yek ji ronakbirêñ hêja yêñ kurdan bû. Wi di dema xwe de, serektiya raperina AGIRI' yê (1930 - 32) ji kir. Sernekît. Ew, di kurtenivisara xwe de li ser sedemên serneketina raperina AGRI' yê hinek tiştan dibêje. Pênc (5) sedemên bingehin şanî dide. Sedema duemin wisa ye;

"2- Zanayi û zor serkaniya xwesiyyê ye. Danzanina esasê azahiya mulet e. Yek jê bî xwendinê, ê din bî yekbûnê çedibe".

Xwendin ango zanin û yekiti. Kurdan, ji ber kêmisiyan van herdu tiştan pir kê şandine. Kê maniya van tiştan pişta me şikandiye. Lî ba me, ne zanin heye, ne ji yekiti. Lî welatê me tu cari yekitiyek civaki peyda nebûye. Di diroka me da tu minakêñ perwerdebûn û perwerdekirina girseyi, gelêri ninin. Bi dehan dijiti û berberiyêñ axan, şexan, eşiran, bajaran, mıntıqan, perçan, devokêñ ziman, toreyan, seksan ji me re bûne nan û ava rojê. Em di nav van dijitiyan de mezin bûne. Ü mezin dibin. Fêri dijitiyan bûne. Ü tiştê heri xirab, em nizanın, em dê çawa ji dijitiyan xelas bin. Em dê wana çawa ji holê rakîn.

Belê, em nikarin dijitiyê xwe ji holê rakîn an qet ne be kembikin. Ji ber ku, dijitiyan ji holê rakîn an

dijitiya kêmikirin zanin û perweri dixwaze. Bese civatek zane û perwerdekiri dikare dijitiyê xwe kêmîtin bîke. Civat û welatê xwe pê şdebixine.

Nivisara İHSAN NURİ PAŞA ji lawê kurd re gaziye e. Dema İHSAN NURİ PAŞA gaziya xwe dikür (1945), law bî tiliyê destan dihatin hejmartin. Lê ya iro ? Iro hejmara lawan gihaye milyonan. Bi milyonan lawen kurd hene iro. Ciyyâyê Kurdistanê, deşt û gündêñ welatê me, girtixanêñ dijimin, fabrikêñ biyaniyan û kolanêñ bajaren Ewrupê bî lawen kurda ve tijiye.

Lawen nezan, lawen neperwerdekiri, lawen birçi û bêpar. Lawen bê xwendegehêñ kurdî, lawen bê maoste û universitên kurdî. Lawen bê radyo û televizyona kurdî. Lawen bê rêxistin û enstitusyanêñ civaki û kulturi yêñ neteweyi.

Hêvi ji di lawan de ye. Ew dê çawa bibe ? Di hêleki de şereki dijwar diji dijimin. Di hêleki de dijiti û berberiyêñ me navxwe û nezani. Ü di hêleki de ji bî milyonan law û welateki. ku hewcedarê perweriyêne. Ew dê çawa bibe ?

--- IV ---

Xwediye enstitusyona bûyin rîyek e. Rîyek bingehin û giring e. Eger hinek enstitusyonêñ kulturi, ku rasti neteweyi ne, rasti xweser û niwênerêñ gelê kurd in, hebin, dê pir problem hal bibin. Xebat û xireta şexsan pêwist e. Lê têrnake. Şexis çiqas zane û hunermend dibin bila bibin tu cari nikarin bî seren xwe ji derheqen problemen bêñ û gavêñ pir mezin bavêjin. Ev yeka ne mimkin e. Her weha tu şansen komikêñ piçük ji ninin, ku karibin karêñ enstitusyon û akademîyan binin cih. Şexis û komikêñ piçük dikarin dest pêbikin, gavêñ yekemin û rind bavêjin. Lê domandin, meşandin û pêşvexistin hin bê tir gengaziyêñ mezin dixwaze. Sistem, pispori û xebata rûniştî dixwaze.

Xebatê organizasyon û enstitusyonan ji hemû xebatên dîna bê tur dikare alikariya pê şeketi na gelê me bike. Fêkiyên organizasyon û enstitusyonan, ji hemû fekiyên dîna çê tr e. Organizasyon û enstitusyon dikarin pîr problemen me yê n kulturi, edebî, cîvaki hal bikin.

Em giş dizanın dijmin çawa erişê ser me dikin. Ew, ne tenê bî ordi û leşkerên xwe ve, lê di gel leşkerên xwe, bî pîr tîştên din ve ji êrişê ser welatê me dikin. Blî dewletên xwe, bî siyaset û ideolojiyên xwe, bî kulturên xwe, bî edebiyat - tare û edetên xwe, bî ziman - xwendegeh - radio û televizyonên xwe, muzik - kînc û şîweyên jiyanên xwe ve êrişin me dikin.

Bâş e, em dê çîma eniyek wîsa fireh, ku pîr tîştên bingehin di-hundirine, avanekin? Eniyek bî pîrtûk, rojname, kovar, ziman, kultur, edebiyat, muzik, ideoloji, siyaset hwd... Lî ser bingeha zanîn û yekitiyek nûjen (modern), eniyek wîsa gelêri, cîvaki û kulturi pêwist e. Bersîva êrişen dijmin, çi lî wele t, çi lî dervayi wele t, afîrandin û organizebûne alternatifî ne.

Bê guman, lehitêن koşan yê n afîrandin û organizebûne ji; organizasyon, enstitusyon û akademi ne. Bî alikariya organizasyon, enstitusyon û akademîyan, hin hêjayiyên welatê me dê ji windabûne xelas bibin û him ji hêjayi û hilberiyênuh dê bê te afîrandin.

Dî rewşa iro de, lî welatê me de tu şerîn avakırına organizasyon û enstitusyonen kulturi û cîvaki ninin. Îcar qet nebe lî dervayi wele t merîv bikaribe bî hevkari û yekitiyê hînek cihêñ wîsa avake...

Em hêvi bikin, ku enstituya kurd lî Fransê bîbe gavek hêja li ser riya welat û xelkeki bî enstitusyon û rêxistinê modern.

VEÇILXE GRİDAX!

M. Ararat

Cî rojêñ xweş bûn.. Şîn û şenahiyêñ me û cînar tev derbazdibûn Zarok, dik û mirîşkêñ me li erdê, dûyê bixêriyêñ me ji li ezmin tev li hev dibûn. Deriyê mala me tim vekirî bû. Mêvanêñ me kêm nedibûn. Em ji diçûne mîvanîya cînar. Me dîxwar, vedixwar û dest bi çîrok û stranan dikir. Canbêzarê cînar alîye henekan da bê hempa bû. - Gelo hîn ji dijî - Gava wî dest bi qewlikan dikir, dibû pirgîniya me, em hemû dikenîyan.. Ew rojêñ xweş weke xewnekê windabûn ..

Lê rojekê ewrêñ reş teyrokêñ xwe ser me da barandin. Şefaq bû, ku dîkêñ sibê hîn ne-xulxulîn, bû teqe - teqa deriyê me. Ez û Eyşan firîne ser xwe. Keçika me ya di hêleçanê da veciniqî û bû vajîniya wê gîrya. Eyşan çû cem keçikê, min jî bi wî lezê derî vekir, kû çi bibinim sê cendîrma û qumandar tifingêñ xwe ber be min girtin. Gundîrîk dane min û ketin ma-kê. Ji kuîn heta stêr gerîyan, ziravê me qetya bû. Qumandar qeydek destê min xist. Ji çavêñ Eyşanê hêşir weke baranê rijyan, xwe avê te pîyêñ qumandar û bi dengeke tirs: "Meke heye mala xwedê ye, hun mîrê min kuda dibin, wî bibexşînin min û zarokan". Cendîrmekê li Eyşanê da, Eyşan xwe va çû, weke kezewa min jî pêra qutkirî bû..

Em rêketin. Wexta bû êvar li serê çiyakê ketin qereqolê. Wan ez pîr kutam û paşê avêtin zindan. Min fam kiri bû, çi qewimiye. Berî çend rojan şerê Kurdan û leşkerên Iranê çêbû. Çend Kurd ji sînor derbazbûn û

hatin gundê me. Sê ji wan du şevan bûn mîvanê min. Cî hebe Muxfîr mixburiya min kirye. Şev û rojêñ min di tariyê da, bi kerî nanê tisi û îskanê av va derbazdibûn..

Rojekê qumandar bi cendirmekê va hatin, ez ji zindan derxistim. Ew cendîrme min nas hate xuyanê. Wexta min dilê xwe da digo, gelo ev ne Brahim ê kurê Qasime, qumandar ji wî ra got: "Ibrahim wî bide pê şîya xwe, bîbe ber sînorê Iranê. Edî tu dizanî karê te çiye". Min da pê şîyê, ew jî bi tifinga xwe va pey min dihat. "Tu Brahimê Qasimî ûsane ?" Deng nekir. Min serê xwe zivirand û bala xwe dayê, hêşir tiji çavêñ wî bûne. "Brahim ! Tê bi min çi bikî ?" Serê xwe ber xwe da kir û got: "Apo qumandar gote min wî bîbe sînorê, gulekê berdê, bikuje". Nişkêva xofek kete dilê min. "Brahim ! Em gundi-yêñ hevin, vê yekê bi min neke, kulfet û zarokêñ min ê belengaz bin". Bû bêdengî. Ro hê dî hê dî diçû ava, tîrêjêñ wî ser berfa Grîdaxê dibirqîn. Hiş serê min da nemabû. Mirata mirinê rûsare. Qasekê şûnda em gîhiştin sînorê Iranê. Brahim tifinga xwe dani erdê, ez hemêz kirim û dest bi girînê kir. Ez metelmayî bûm. Paşê bi pêçiya xwe gun-dek Iranê nişan kir û got: "Apo bireve, here û cardin venegere". Edî sekinandina min nebû. Sere-jêr ketim nava kir reviyam. Dûrve dengê gulekê hate guhêñ min, qey Brahim gula min avê te hewa. Nivê şevê hatim gundekê Iran.. Gund û bajaran geriyam,

NEHENIYEKAN

S.N.

I

(Salar) i hawbeşin, gusinbir ü hoşyar bû.. etxanım biçim se malêk bû şaxî (Mihabat) 1'niñ ekurdewe... xwe xwêj awan xelkekey şenê etxan.. Eş caw man pêy ekewî bist be bisî-balaman ekird.. Wazan şanî le asuman berbotew.. Wizeman ewendey tir berîz ewe we dûdiliman gor ekird.

Belam pasewane külîl le talekan xîstyane.. Zebînî postal ü eşkencewe.. ewey rastiv hê miş zor le som etırsam em wîti - nehêwî etum lay ewin, to bîley biyan dirkîne.. ? Herdi ewe ew niye emamî xîstîte pêş dirdandını nehêniyekan.. bangyan kurd ü pêyan wîf..
 - Gêre şêwêni.. agirî tankit..
 - Gêre şêwêni nim..
 - Shayetian lêdawi..
 - Diro ye..
 - Sunney..? (..Sûri..?)
 - Mirov im...
 - Şiyey..? (..Rakîrdi..?)
 Mirov im..

II

Jinekeyan kêşkird ü le ber demya rayan girt..

- Emê epasi..?
- Hawbeşî jryanîm..
- Xosît be tuyaw da eney..?
- Jineke le pêş wîti..
- Le toris hawbeşî jryanîm..
- Dan be tawanekamî.. eney.. be ber çaw teve etik.. ekeyn..
- Derya be demi seg gilaw nabê

III

Rengi ewenditir helbirkâlesi daheza eqli la nema.. dûnyâ le ber çaw tarik bû.. kewte rati bir kirdinewewe..

Dengê merçawtewetikî.. Seyîre ewlay ewan tawanbare ya hûn.. kurdun mezer le her-hengi emanab.. ebe ber çi madden.. kurdun mezer..? bê-gomarşan.. layemân sapere w her carey le cêgeyekene.. e wet heleda.. êsta hezim elîrd genareyan bo herdukiman helbixistay e belam ew qiseyem nebistaye.. ew marane çin zimanyan derhênawe, ewe ewanîm, xoyan bo abîrû birdinim eken.. eyane-wê biruxêm ü kırnûşyan bo berim..

Dengê xoy be jûrekeya kird..
 - Jineket le dest mede, hemû şityan le dest dê.. em karane be

xêr şanî.. herçi şanî bidır-kênesse.. xot ü jineket trizgarke..
 - Rast e jineket le dest nadem.. şanî mirov le ci egin, her le ber xatîri ewe hemû şit edirkênim.. ba be ber çawme-we..)

Seri helbiri, seyî kurd kesi le dewir nemawé ewe kwa..? ! bo kwêyan bird..? ! xengê ebistum (canewerine) to bîley etik... birwa nakem.. hê şta pirsiyari turyari turyan le nekirdüm wîtyan baş bir bikerewe.. Ca ewan le rey pirsiyar ewestin? Pirsyar kôkolinevey bece lay mirove, xo emane mirov nin...

Dengêki tir berbay gawey kawit:

- Xot ragice.. heta êsta hiç şit be destew.. nedawe.. jineket le bir w bawerit ziyatir ni ye, haw-rê kanit çawerêt eken.. dirkandını neheniyekan gor bo xot ü jineket hel ekenê..

Eweyan rast e.. peşiman bû-mewe.. Be rasti xerik bû xemşet ü berela kem ü nehêniyekan... belam danpiyanan tırsinoki ye, rûxane.. ewey kari ajeli eka - le xerxeredaye.. na hergiz na.. jinekeşum be we razi nabê ü witi!
 "Derya be demi seg gilaw nabê"

TENDÜR

Flit Totani

Piştî seminera Prof. Dr. Savaşkan Kanakar, di bareya "ehemiyeta tendûrê ya mêtûyi, tahlîla wê ya sosyo - ekonomik û politî" de, tendûr; li rojhilat-navîn ehemiyeta xwe ya berê bi xawêni paş ve welgirt. Heftekê di pey de, firûn û fabrikayênanî lewheyêن xwe daxistin, piştî navê tendûrê lê nivisandin nû ve hilawistin. Wezîrê talîm û terbiyê di radyo û televizyona dewletê de beyanekê da ku: "Nifşa ku bi ehemiyet û mêtûya tendûrâ xwe ya millî nizanibe, imkana wî ya gîhîftina hedefen Ataturk, dek mihal e. Tendûrîzm parçekî ji Kemalîzmê ye ku; pêşewayê mezin gotiye "efendîna ! Di riya pêşveçûna medeniyetê de, du tişt ji me re ferz in; yek jê tendûr ya dinê tembûr... Milletê me yî necîb ne bê tendûr ne jî bê tembûr na be". Ji ber vê direktifa pêşewa yê nemird, ji îsal pê ve ji xwendegheha destpêkî ta dawiya universîte; dersa mêtû, felsefe û edebiyata tendûrî wê bê xwendin.

Wezîrê karûbarê hundirin tafile li waliyan fermanekê belav kir, da ku tendûrên antîk nemaže yênen ku Mustafa Kemal çinan jê xwaribe û ci ziyaret kiri-be bêñ tesbit kiran, bi rê geha qumandareñ irfî bêñ istimlak kiran bo muzeyen milsi.

Di vê navê de Wezîrê Kulturî yê İraqê berêz Arif el Seqaf bi mesajeke taybeti ya Sedam Huseyn nişka ve hat Ankarayê. Wezîrê Kulturî yê Tirkîyê berêz Ekin Ekinkan diyar kir ku, bo danasîn û parastina kultura tendûrî; di navbera Irak û Tirkîyê de, di van rojan de peymanekê wê bê imza kiran. Ü got ku: "Me divê di dahatû de cîranen me i Iran û Sûri jî tevî vê peymanê bin. Li herêma me avakirina tendûreke müşterek bo kîrhayêن her çar welaflî, li hember dijminen hundurîn her pêwist e. Em hêvîdar in ku; Serik Regan, Senato û Kongre alîkariya xwe yêñ dravî û çekdarî ji me ne hêvişmin".

Li gora ku rojname dinivisînin, niha Surgit Karalt "Millî Tandır Partisi", Ubeydullah Yakan "Nizamî Tandır Partisi" û Conker Gelsev "Atıumsal Tandır Partisi" dadimezrinin.

Tesîra ev bûyeren der bareya tendûrê, di nav bîrewer û welat-parêzîn me Kurda de jî belav bû. Etîmolog, zmanzan, mîlîtan bi rojan li serê fikirîn: "Der bareya tendûrê de şela me ya siyasî wê çawa be ? ", "Tendûrperestî an tendûrperwerî ? ..", "Tendûrê îdealize kiran wê ci karê bide me ? ", "Hin kesen

ku li ser navê Kurdistanê siyasetê digerînin, çawa li tendûra Kawa û Zerdeş, li mîrasa Kesra û Rostem xwedî dernakevin". 'tendûr e, tendwîr e, an tenûr e ? "

Li ser van bûyeran me xwest lê kol înekê bikin; ka gelê me ci difikire di bareya tendûrê de.

Li taxa jêrîn, em leqayî Meyra Smo bûn. Xatiya Meyrê bi emrê xwe nizane, lê dibêje ku: "Sala berfa sor êdî ez xama bûm. Rehmetiya dayika min digot ku; sala Milazim Milayim efendi hat gundê me, di şeva Pisê Qes de tu bûyî". "De wele lawo te dî êdî hûn xwenda ne, bi tarixê dizanin, ez rebena Xwedê bi xwendin û nivisandinê nizanim ka emrê min dike çend sal".

— Xatiya Meyrema, tu derheqa tendûrê de ci difikirî ?

Meyrema Smo destê xwe di riye xwe da, pê re selewat li ser cemala pêxemberê axirê dewrê anî û got:

— Bi xêr û bereketa tendûrê lawo tendûr ziyaret e, tiştekî wisa hindik nîn e. Hun gune ne lawo, qewîtiya min li we, gava we navê tendûrê hilda selewat li ser pêxember bînin.

— Yanî tu dibêjî ku tendûr ziyaret e, ne wisa ?

— Haşa haşa... Ne wisa jî ci ye berxê min. Gune yî, terr û ciwan i, di cih de xenîmê meriv dibe.

— Ezê tiştekî dinê bipirsim xattî, qet meqsed û miradê te hebûne ku bi hewara tendûrê tu gîhîstibiyê ?

— Lê çawa berxê min. Rehmetiyê Silo ez dixwestim, bavê min ez ne didamê. Hema ji kana kerema Xwedê, tendûrê bizavekê kir dilê min, me hevîdu revand. Sê sal şûn de, merivê ku şîre xav vexwarî Silo li min pêstûriyê kir. Li ber tendûrê ez

başkurî Xwedê bûm, min got:
'Ho ! tendûrê tu xenîmê Silo
bî'. Bi êvarkî çardara Silo li ber
derî danîn; marekî reş pê veda-
bû ku; me ji şêx û meşayixa
bihîstiye, marê reş ziyaret e.

— Bla serê te sax ve.
— Saxtir serê te kurê min.
— Tu niha jinebî yi ne wisa ?
— Elhemd ji Xwedê re ez bi
mîr im. Sê car jinebî mam, lê
xêr û bereketa tendûrê ardimci-
yê min bû. Pişşşt ! Hey la ten-

Gelo edebiyat û folklor me
di bareya tendûrê de çi gotiye.
Me bala xwe dayê, hin tiştên
hêja bi destê me ketin.

Şairê me î navbang Mele
Ahmedê TENDÛRÎ, li gora ri-
wayetê li ber tendûrê hatiye di-
nê. Her çiqas navê wî Ahmed
Nûrulah be ji, bi leqeba Tendûrî
di warê edeb û ilmê de nav da-
ye. Diwana wî ya TENDÛR -
NAME, ne tenya di edebiyata
kurdî de, lê di ya rojhilatanavîn
de ji şahesereke sereta ye.

Jî Tendûrnâmê, bendekekê
berpêşê we dîkin.

Remz ji ayîna tendûrî
Lefz ji awazê tembûrî
Nagah, bû dûman û duxan
Fixan rakişî lamekan
Badelcefa numayan bû
Ew tecelayî canan bû
Ya Îlahî ev ci nûr a ?
El wech - el mîn el tendûra
Ê ji tendûrê xafil be.
Aya we bi dil kafir be ?
Rûzer lêre bû hinari
Kewser ji lêvan dibarî
Têkra biçin ber tendûrê
Vêkra mîze kin li Nûrê
Reş bû, bû horiya mutlaq
Dil bû tendûr, got: Enelhaq

Şâirekî me î dinê Seydayê
Serkebanî, bi dêrîneke nû li
tendûrê nihîrtiye; tendûrê kiri-

dûr xenîm biyê, ewê çûcikêن
qupika min bixwe.

Balimçeyî erdê bû, rahişt kevi-
rekî di pişikê werkir, pişik revî.
Lê xatiya Meyrê ji me di cih de
hişt û li êlama qupika xwe çû.
Ji maqûlan, me ji Hesen axayê
Qamçıdrêj pirsî:

— Vî çendî, di radyo û televiz-
yonê de li ser tendûrê gelek tişt
hatîn gotin. Gelo cenabê te, di
vê xisûsê de çi difikire ?
— Tendûr ? Tendûra çi ?

— Tendûra ku nan lêdixin.
— Xato ! Xato ! Zarino ka gazi
Xato kin.

Xato hat. Ji şela wê xwiyan bû
ku mişawira tendûrê ya mala
axê bû. Axa jê re got:

— Ka ji efendî re bêje tendûr çi
ye ?

— Serseran ez qewraş. Te dî
tendûr tendûr e. Tendûra sar
heye, tendûra gurr heye. Ya ke-
vin heye, ya nû heye. Tendûr
heye ku nan dizirqtînê ...

ye tîmsaleke ji tîmsalên têkoşîn
û rizgariyê. Seydayê
SERKEBANÎ di şî' ra xwe ya bi
navê Tendûrvana Serxwebûnê
de, tendûrê dike xizmeta welê t.

TENDÛRVANA SERXWEBÛNÊ
Pêta rizgarî ez suhtim dişa di vê seherê
Pel û şapol çûn û hatîn mîna behra kederê

Bostekî nadim ji xakê lat û znarê welêt
Kulmekî kapol û ka, wirwara ber vê bêderê

Ger bivê dê bibme qevdek kewş û kelaş û xişol
Da ji tendûra welat im, pêta şoreşê derê

Hestîva destê di yarê, her çeka agirber e
Na hêle I' ber tendûrê da biçme rîyê Kewserê

Kewsera berdilka xelkê şa bike carekê mîn
Serkebanî te dipê her li sifder û pencerê

Ey millet bo çi te kumê ruswayî welgirtiye
Guh bidit min da biçin em tev de şoreş û şerî.

Dibêjin ku ji sahib - terîq
Şêx Necmuddînê Zikhevanî
pirsîne: Di xwarinê n dinya fanî
de, cenabê şêx ji çi hez dike.
Şêx bersîvê daye:

Canımdır, kanımdır, tenımdır, benim
Kebabê tendûrê û nanê genim

Belê, kebabê tendûrê, helîsa
tendûrê, li welatê Serhedê zivis-
tanân razana ser tendûrê û nexa-
sim nanê tendûrê...

Nanê tendûrê tîmsala maqûl-bûm û giraniyê ye. Ma nanê sêlê wisaye ? Ji ber ku li du riyan tê pehtin, nanê sêlê; tîmsala du-rûtî û xweşekiyê ye. Pîrozxanê ji Besnayê re digot: "herê nanê sêlê ! nanê sêlê ! te bi van şela-qîyan dînyayê xwar".

Bê şik, kultura me ya gelêri der bareya tendûrê, ji ya klasik bêtir gurr e. Qiz xwestinêñ li ber tendûrê, jin revandinêñ ji ber tendûrê, ji ber dorê pevçûna jinan li ser tendûrê, sêwiyêñ ser tendûrê, seyên ber tendûrê û dilketina li ber tendûrê.

Hecî Yêmlîxanê Mîrxo li ber

tendûra xwe nav di xwe dida, digot: "Lawo roja ku roja min bû, batiyê min ji tendûra bavê xelkê mezintir bû".

Bawer im ku, her kes bi klama "Sosinê Sosinayê" dizane. Sosinê dibêje ku (ku ew ne bêje emê li ser devê wê bêjin, ma kafirstanî ye):

*Bi nava mala diketim; li ber/
vê tendûrê,
Min bala xwe dida simbêlê /
sorik ê palikî
na wele li dengê vê bilûrê
Gava çav bi bejn Ô bala Bişa/
rî delal diketim*

*Min dixwest wî bikim mîva/
nê sîng û bera
Bla ji salê carekê bi qîma di/
lê xwe blîke ref û nêçîrê
De wele bla bibîne xweşîya/
vê ebûrê.*

Sofî Nesîbê Perîzadê ji bi vê kulê dinale. Di dawetan de timî vê dîloka ha distre:

*Tendûr tendûrê b' tendûrê
Tendûr tendûrê b' tendûrê
Mi b' xulama cotikê
Xoxê di paşa Ferfûrê
Xwar bûm ferfûr ramîsim
Tîrsîm ji mala xezûrê.*

Piştî ku Cûnta Tîrkiyê; di çerçewa Peymana Tendûrî de, bi rîdana Sedam Huseyn êrîşî Kurdistana keriye Iraqlê kir, Ajans France Press nûçeyê li dînyayê belav kir. Hin welatiyêñ me i welatperwer bala xwe danê ku, tuneyiya ajanseke millî, di aliyê enformasyonê de kemasike mezin e. Bi destê xîretî û bi tevkârî tafilê ajansekê damezrandin ku; di wextekî kurt de şaxen organizasyonî li tevahîya Awrûpayê, Rojhilatanañî gerandin. Bi saya vê ajansê ku navê wê ya resmî AJANS TENDÛR PRES (atp) e, em gihiştin îmkana bîhîstina nûçeyêñ teze û yêñ rast.

Di gavê de, heta berî bûyinê nûçê bîhîstîn çiqas xweş e. Ez li ser navê xwe spasdarê berpirsiyaren ajansa me ya millî, yanî Ajans Tendûr Presê me. Bultena wê li ber min e, em bala xwe bidinê :

Dotira Rojê ya bûyerê : Mesüt Barzanî heft hezar pê şmergeyêñ xwe ji Îranê derbasî Behdînan kir. Bo parastina wît di navbera Yekîtiya Niştiman-

nî, Qiyada Miweqet û Partî Kommunistî Iraqî de tevkârî pêkhat, ewê li hember lejkerê Tîrkiyê şer kin (atp) Sêmitra rojê : Nexweşanêñ Diyarbekirê ji birîndarêñ lejkerêñ Tîrkiyê hat dagirtin. Hêzêñ çekdar i Kurd bîhnê li Tîrkiyê çekandine. Şahîyanîke mezin di nav Kurdan de heye ku, ev şkestina lejkerêñ Tîrkî bû sedemê hejîna îqfidara Cûnta faşist. Heتا niha ji kurdan sê kes hatine kuştin. (atp)

Roja Çara: Cûnta faşist berî ku êrîşî Behdînan bike, haya Mesûd Barzanî pê xistiye. Ji ber vê Mesûd temamê pê şmergeyêñ xwe ji Behdînan paş ve kişandîye; zayiatekê Qiyade Miweqet tune ye. Kurdêñ mîrxas di şer de ne. (atp)

Roja Pêncâ: Lejkerêñ Tîrkiyê ji tixûb venekişîne, heta li wê derê bi cih dîbin. Li gora mesaja Mesûd Barzanî ji kurdan sê sed birîndar û kuşti hene. (atp)

Bi rastî meriv bi xwe di nêv şer de be, bi vî awayî jê agahdar na be. Li ser vê, bo diyarkirina

kêfxweşîya xwe, em çûn meqamî Serekê giştî yê Ajans Tendûr Pres. Serekê giştî berêz Ebû Exbar Haylê Agahdar em ezi-mandin. Li ser pirşîna me, der bareya tarîxça ajansê de vê bersivî da:

Hin birader an organizasyonê me kurdan hene ku tarîxa her tiştî ji xwe destpêkirî didin nîşan dan. Ku parîkî nefspiçûkahû bikin, wê wextê dibêjin: "ev tişt wextê Kawa û Kesra de hebû, hetanî ku me ji nû ve dest avê tê kesî pê nizanibû". Bi gumanâ min ev çewtî û xeletî ye. Em yanî Ajans Tendûr Pres nikarin xeletîke wisa mezin bikin. - Belê ez benî...

- Belêya te bi Xwedê. Tarixa me ji Agahê Kone dest pê dike. Agahê Kone hemal bû. E li mala mîrikê hemal hêk li ku derê .. Mîrik bi nanê tisî razî ye. Rojekê ji rojêñ Xwedê di destê xwe de hêkekê anî da destê jina xwe, gotê : 'Rewşê, ha ji te re vê hêkê, ka binêre çiqas xweşik e'. Rewşê jê hêkê stend û pirsî: "Te ev hêkê ji ku

TÎMÛRÊ XELîL

**"XWARIN XWEŞ E,
KIRIN REŞ E"**

Her hejmareke weda derheqa zimanê kurdida gotebêj diçin. Ew yek xwezma di hejmara 3- da berbiçave.

Berî bir û baweriyê minê ser zimanê kurdî, bi taybetî ser zaravê kurmancî, ez dixwazim bêjim, ku ev bû çend sal ku ez kovar û rojnemên kurdîra dînîvîsim, gelek sal jî rojnema kurdîye "Rîya teze" da xebitîme û niha jî di radîyo ya (pêlweşa) Yerêvanê ye kurdida kar dikim. Ev çend salen mine dereca rojnemevanîye û xebata kurdeyatîye da di hêla zimênda ez hînî gelek tiştî kirime û pir - hindik serederîye ji dijwarî û xusûsiyê zimêndikim, lema jî ez rewşa we ya xebatkarê kovara "Berbang" ê derc dikim û dixwazim bir û baweriyê xwe ser wan mirova bêjim, ku xebata we rexne dikin.

Gotineke pêşîyê me heye, dibê: "Xwarin xweşe, kirin reşe", herwha dibêjin, ku "Dengê defê dûrva xweşe". Ango, rexnekirin hêsaye û hinek mirov jî hene alyê zelalkirin, paqîkirin, dewlemendkirina zimênda tiştek ne kirine û çawa dibêjin: Ketine govendê û hela sergovendîye ji dikşînin û xwe çapik û çeleng dihejînin jî.

Raste, zimanê kurdî, himberî gelek zimana, paşda maye. Sebebê wê gelekin. Ê mezintirîn ewe, ku hinek nezan dibêjin: Gava Kurdistan çê bû, azad bû, emê zimanê xwe hêjatir bikin.

Werin em bala xwe bidine dîroka weşanêñ kurdî (bes ên kurmancî). Ji kovarêñ, ku di sed-sala me ya 20-î derketine, bi texmîna min, ya here baş "Hewar" bûye. Dû "Hewar" ê ra çi bû ?

Tê bîra min, ku berî çend sala "Ronahî", "Çiya" û çendêñ din derdiketin. Di nava demeke kurdâ - iro jîmara kovarêñ kurdî ên bi zaravêñ kurmancî, ji 20-î derbaztir bûye. Madem, ev ne pêşketine di hêla zimênda ? Pêşketine ! Iro, bawerbikî ew hemû kovar û rojnemên bi zaravê kurmancî alîyê zimênda nezikî hevin. Gelo ev ne pêşketine di hêla zimênda ? Pêşketine ! Û pêşketineke pir mezine ! Cihan bi carêkêva ne hatîye çêkirin. Gelo ew tişt, ku kovara "Azadî" û niha ji "Berbang" xurû (bi temamî, sedî sed) kurdî derdikevin, ne pêşketine di hêla zimênda ? Pêşketine !

Pir caran mirovîn rexnekar nîvisarêñ xwe bi kurdî nanivîsin û rexne jî dikin. Niha, ku qelem (pênis) destê mindane û ez dînîvîsim, zanim, ku vê nîvîsara minda jî gotin (peyy) û cumlêñ (hevok) ne kurdî û ne kurmancî têda hene. Û ezê xwe serbilind bihesibînim, ku hevalêñ kovara "Berbang" ê (eger vê nama min çap bikin), şâşî û xeletiyêñ min rast bikin, ji ber ku redaksîyonâ kovarê da hevalêñ zane, jêhatî, aqilmend û bîrewar dixebeitin.

Hozanê mezin û zaneyê zimanê kurdî O. Sebrî rind dibêje, ku beg û axan, şêx û melan ku pêşîya gel bûn, bêjeyêñ erebî, farisî, tirkî di zimanda cî girtin û bêjeyêñ kurdî ji ziman hatin dûrxistin. Belê, gotineke cîware ! Gelfiroşê kurda xût ewana bûne. Û eger şêx û mella carna hinek dereca alîkariya gel kirine jî (wek qewl - beyt, serhatî û nimûnêñ folklora me xwedî kirine), lê beg her xayîn bûne û kara wan bo gel tunebûye, bilî ziyanê.

Her xebatek sebir dîlxwaze, lê destpêka xebatêda gerek pêşketin hebe û heta dawî ew pêşketin berdewam be. Ev gotin ji bo kurdêñ dilsozin. Vê demê mirov heine, ku 20 - 25 sal ser çanda kurdî da kar dikin û nizanîn kîjan wela-

tî kurd bi kîjan zaravî dipeyîvin, hela serda dibêjin, ku hemî kurdêñ cihanê ji 100- ì 95 (95%) kurmancî dipeyîvin. Qey bêjî gotina O. Sebrî bersîva wane, ku dibêje nivê kurda kurmancî dipeyîvin. Çima weha dibêjin ? Ji ber ku serê xwe ne êşandine û naxwazin jî biêşînin. Û eger 20 salen din jî bixebeitin, wê disa wî awahî bêjin.

Hinek jî hene ku dereng xwe dihesin, dereng hişyar dibin, lê feyde çiye...

Gora zanîna min li Sovyetistanê kurdzaniya di hêla zimênda pêşva çûye û wê hîn pêşva here. Carna hîn kurd dibêjin, ku zaravê kurdêñ Sovyetistanêda pir gotinêñ erebî û tirkî hene. Va tişt a raste, ji ber ku ewana idî angorî zagûna zimêñ ketine nava zaravê me. Alîkî dinê da jî, em tirkî û erebî nizanîn û haya me pê tune, ku kîjan gotin ne kurdîye. Carna jî bi henekî dibêjin: "Hûn tirkî û erebî rind dipeyîvin, lê mixabin çend gotinêñ kurdî têda hene".

Bi texmîna min, zanîna zimêñ, fîrbûna wî, her ji mirove. Em dûr neçin û ez ser xwe û malâ xwe bêjim.

Ez li gundê kurda ne mame, li bajêr mezin bûme. Dibistanêda kurdî ne xwendîye, xwendina mina bilind jî (li insitut) fizîk - matematîke. Ma ez çawa fîrî kurmancî bûm?

Tê bîra min, gava ez zarotîye da bi dê û bavê xwera dipeyîvîm, dê û bavê min her kurmancî bersîva min didan û eger min kurmancî xeberneda, bersîva min ne didan. Ez jî niha zarokêñ xwera wî awahî dipeyîvîm. Carana jî bi kurmancîya paqî (bê gotinêñ tirkî û erebî) wanra gotina dikim, ew jî wî awahî bersîvî didin û pir zarokêñ kurda (hela mezin jî) wana tê nagihîjin.

Vira jî gotineke pêşyan kete bîra min, ku mirov tire xût ji bo fîrbûn û pêşdabirina zimêñ hatî-

Çend Deyirê Ma

Mâlmisany

Dumulki (zazaki) di gelek deyiri estê. Yew yew ca di deyiri rê "dér", "deyiri" nê zi lawike (lauke) vajiyêno. Deyiri tewir bi tewn i:

a) DEYİRÊ ZERRI: Deyirê kî sinayışê keynekan û xortan, nê zi ceniyan û camêrdan sero vajiyayê. Qalê zerr devîstîş û yewbinan ra hes kerdiş û remnayışê ceni kenê:

Kêney ! Mî tew grotşa şan did'
Destê mi çiai serdi'
Honê mi ninno ciniya xerab ver did'
Lia ! Meki, meki !
Xeberê şari xû göş meki !
Mi dinya ra riswa meki !
Kêney, kêney ! Tî kênay şari !
Tî waştay mina derga bari,
Paiz bêro, ez tú xû ri biari.
Lia ! Tî laci ami,
Tû pes berdo gemi.
Tî ha mi beri, ha mi verdi !
Kêney, kêney ! Vacı !
Biskê tú manena gaci.
Tû sera nia mergê, nia zewaci !
Lia, çimê tu siyay gurd i,
Beruê tú sera se pürd i,
Ez tú ra nê biya mirdi.
Kêney, kêney ! Şan o, şan o.
Weqtê mi mangan o.
Ez yo hal tú nie vini, zerê mi birxû dano. (1)

Zekî haseno na deyiri di waşte û waşta, sinayıştê xo sero qalî kenê. Vanê key bo kî ma yewbinan bigirime, pê şâ bime. Lajek vano: "Tû sera nia merge, nia zewaci", "Ez yo hal tú nie vini, zerê mi birxû dano". Keynekî cewab dana: "Çimê tú siyay gurd i / Beruê tú sera se pürd i / Ez tú ra nê biya mirdi". Eno tewir tay deyiri estê kî, tedir veracê qalî beno. Na deyiri di vatişanê keynekî ra fam beno kî lajek, "lacamî" yo; bizan çîrînen, şîwaneyey keno, "pes berdo gemi".

Lia ! Hini - hini, hini - hini !
Tî bê, gocagani mi aki !
Çijanê surani sîpiyan xû rê vîni !
Keynê ! Banê mi bano berz o,
Panc weqt tede ferz o.
Kam bênatê min û tú di qalî bikiro,
Hor biguro, ard bilerzo !
Lia ! Ez rindey aşiran a,
Ez bisk derge dewan a.
Ez wahari hirê dostan a.
Kenê ! Ez Husi Abdan a !
Ez axay no dewan a,
Ez wahari di cinian a.
Lia ! Tî yenni seri banê,
Tî gêreni sey axanê
Zimbêli tú siya y manenî qeytani.
Ma bikurim keyfê amnani !
Va: Keynê
Ez mîrdey tú kışenna,
Serey kenna vîni,
Ma kennis keyfi amnani. (1)

Na deyira weşî, yew deyira zerr a. Oskar Mann' i 1906 - 1907 di nuşta Na deyiri di waşte û waşta wesfanê xo yewbinan rê danê. Keynekî pizza- do safi ra vana: "Tî bê, gocaganê mi aki / Çijanê suran i sîpiyan xû rê vîni". Duma fina wesfanê xo dana, vana: "Ez rindey aşiran a / Ez bisk der- ga dewan a". Tiya di keynekî kî çiman verra geyrena. Heto bin ra zi wesfanê lajekî dana: "Zimbêli tú siya y manenî qeytani".

Lajek zi hendi hes keno kî vano: "Ez mîrdey tú kışenna / Serey kenna vîni". Verni di zi vano: "Kam bênatê min û tú di qalî bikiro / Hor biguro, ard bilerzo !" No vate, beno kî yew zewti bo. Lajek namey xo zi vano: "Ez Husi Abdan a". Fam beno kî him merdek him zi cenêki, wridi zi zewecnaye yê, yewbinan ra zi hes kenê. Zekî mîrdey vano, o axa wo.

Hesabê mîrde y cenêki nê keno: "Ez mîrdey tú kışenna / Serey kenna vîni / Ma kennis keyfê amnani". Ay cayan di zumistani serdin vêrenê. Amnanan zi honik o, dina weş a. Sar şono warrey. Keyfê şarê ay cayan keyfê amnani yo. Amnani nê yabana, nê zi banan sero rakewenê. Waşte û waşta rî, ay şewê asarêni firsetê pêra heskerdiş û keyf kerdiş yo.

*Ma şinni Koy Hasari,
Ma weni awkê embari.
Zerê ma kota kênay melay.*

*Zerê ma zerê gay,
Ga wenno serê hêgay.
Zerê ma kota kênay axay.
Zerê ma zerê bizi,
Bizi wenna gli nergizi.
Zerê ma kota aluşk qrmizi.
Yellah, yellah, kênekê yellah !
Ina kêneka deri ver di,
Poro siya amo çima ser di.
Xeber amey, remnay berdi.
Ina Helima ya, vila zerdî.
Ali ceniya xû kûri ver di
Ez menda ar di. (1)*

Na deyira corêni heto yew ra deyira zerr a, heto yew ra zi deyira kay manena. Tiya di namey Koy Hasari û Awkey Embari vêreno. Kê şiyêne vajê ki deyiri, ey ay dormaran a. Qalê heybanan beno: ga, bizi. Eşkara ya kî, cawo kî na deyiri vajiyaya, tede heybanê enasarêni weye benê.

Parçewo hîrin di vajiyêno "alışk qrmizi". Qrmizi (kirmizi), yew qisa Erebki ya, Trki di zi esta. Herrunda qrmizi di, Dumulki di sûr vajiyêno. Tiya di semedê kafîye ra vajiyaya. Peyni di, xeberî yena kî keynekî remnaya, berda. Namey Helima kî vila zerdî manena, ow namey Eli vêreno. Deyiranê enasarênan di, kesê kî deyiri erziyaya ser, namey yini vajiyêno.

b) DEYİRÊ KAY: Deyirê kî pey go- vend û nazo û kay bini kay benê. Heti ra deyiri vajiyêne, heti ra zi kay kenê. Yan kay kerdoxi piya vanê, yan zi veri tira yew vano, duma ay bi- ni vanê. Deyirê hergû kay ciya yê. Deyiranê kay di zi qalê waştan û si- nayışî beno.

Na deyira cêrêni yew deyira nazoy a. Dormarê Maden, Piran û Pali' y di vajiyêna. Ma na deyiri yew kasset (band) ra girewti (Mirac vano):

HUSNAYÊ

Wi day, wi day, wi dayê;
Wi dayê, wi dayê.
Wi day, wi day, wi dayê;
Day dayê, Husnayê.
Husnay m' aw vera şuna,
Wi dayê, wi dayê.
Husnay m' wa vera şuna,
Day dayê, Husnayê.
Ti dest - riy xwi şuwena,
Wi dayê, wi dayê.
Ti dest - riy xwi şuwena,
Day dayê, Husnayê.
Işlig zûmay j' nexşnena,
Wi dayê, wi dayê.
Işlig zûmay j' nexşnena,
Day dayê, Husnayê.
Ez ha şuno eskero,
Wi dayê, wi dayê.
Ez ha şuno eskero,
Day dayê, Husnayê.
Kom ku Husnay mi bero,
Wi dayê, wi dayê.
Kom ku Husnay mi bero,
Day dayê, Husnayê.
Destê ma xençer sero,
Wi dayê, wi dayê.
Destê ma xençer sero,
Day dayê, Husnayê.
Wi day, wi day, wi dayê;
Wi dayê, wi dayê.
Wi day, wi day, wi dayê;
Day dayê, Husnayê.

c) HEVALA: Veyve di, demewo ki
veyekî benê key zamay, yew qfley
cenîyan "Hevala" vanê. Ni deyiri derg ê
û nêmew yew Kirdasi (Kurmançki),
nêmew yew Dumilki yê. Yani, Kirdasi
û Dumilki, ni deyiram di beno têmi-
yan. Camerdi hima hima ki çûray ni
deyiran nê vanê.
d) DEYİRÊ XERİBEY (DEYİRÊ
XURBETI): Deyirê Xeribey, ay ke-
san sero vajiyêni ki şiy esker, şiy
herb, şiy xeribey di xebetiyêne, nê zi
cay xeribey di manenê.
e) DERDO: Deyirê ki bi derd û dej
vajiyêne. Tedir behsê felaketan û ke-
ye xerrepiyayış merdiman beno. Ni
deyiri hina vişi fekdê cenîyan ra (ma-
n, war, waşa) vajiyêne. Tra tay
derg ê, tayı zi kîlm ê.

Serê Xêla merg i, binê Xêla merg i,
Lacê Memiş Xazi céro yenni se /
verg i.
Serê Xêlan kero sia o, binê Xêla/
kero sia o,
Memiş Xazi qola qola tede hawi/
lao.
Serê Xêlan kero teng o, binê Xê/
lan kero teng o,
Vani : tifengi Memiş Xazi teqao/
nêdano vengo.
Serê Xêla dues(dos) i derg i /
binê Xêlan dueş i derg i,

Gule ginaw memiş Xazi cay mergi.
Serê Xêlan salincêr o, binê xêlan/
salincêr o,
Vani: darbi Memiş Xazi xencêr o.
Se rê Xêla dues i, binê Xêla
dues i,
Memiş Xazi cor di yenno sê(se)/
heşî
Vani: guley ginaw Memiş Xazi/
pêy gueşî.
Serê Xêla gawrik o, binê Xêlan/
gawrik o
Memiş Xazi vano: Mi mekişen/
mî guneko ! (1)

Na deyiri di qalê kişiyyâşê Memiş
Xazi beno. Kitabê Oskar Mann û K.
Hadank' i di deraqê Memiş Xazi di
qalê 1870 beno. Na deyiri di behsê
Xêlanzi beno. Xêlan: Yew dewa
Govdere' y Palı ya. (1)

Tifing Memiş Xazi ra niyawo, bi-
der ginawo. Çunka veng nê dano.
Dewiji vanê ki, tifingo ki merdimi gi-
no, veng nê dano. Heti bin ra vajî-
yawo ki: "darbi Memiş Xazi xencêr
o". Na cumla, yan semedê kafiya ra
vajiyaya, yan zi düşmenanê Memiş
Xazi; lebriyêno, vano: "Mî mekişen,
mî gunek o". Tiya di pizzey kê
Memiş' i veşeno.

Deyiri ra yeno fam kerdiş ki Xêla,
yew cado kerreyin da ow dormare di
salincêri estê.

Na deyiri di, hergû cumla, di rézan
di qedêna.

f) DURIKI: Durki zi heto yew ra
deyira xeribey a, heto yew ra derdo
ya. Labrê tayna durki estê ki may û
dapir û way semedê pitikan vanê;
pey bi durinayış pitikan, qeçikan
hewna kenê.

g) DEYİRÊ CAMERDEKEY: Ni de-
yiran di behsê camerdekey û egitey
beno. Teswîrê ay kesan beno ki, vera
dişmeni bê ters lej kenê, pêro dayış
ra xo nê kenê.

Ni deyiri, qalê birindar biyayış û
kişiyayış û hewleya insani kenê. Qalê
başey û nebaşey; dek û bêbextey
kenê.

ŞEMDİNO

Şemidino, Şemidino ha be Şem/
dino!
Durs vano : "Bra Sa Hayder, se/
ré ho wadare,
Tic biya şirine tifang erzino."
Şa Hayder vano : "Bra Durso, pe/
ro de, ma pero dime!
Ba dewlet ra ma rê par vecino."
Durs vano: "Bra, pare Türk'i/
pers kena
Fincana kafadi jar o nê şimino
Pane, pane, pane Sa Heyder pane!
Milis Taburan mian de,
Ze zereci neri biwane.

Durbetyanê to bi goni şona,
Bra de ho kemter şane."

* * *

Şemidino, Şemidino ha be yalle !
Mar vano : "Meytê lacê min berê/
seka vialle!
Biko, dormê to yar û axyar o/
kano!
De ho rê gran gran binale"
Pane, pane Pane Sa Heyder pane!
Şemidino, Şemidino habe karê !
Durs vano: "Bra, min wadarê /
seka feare(piare) "
Maye vano : "Na dîne ça e şarı/
rê biya mal û milke,
Lacê min ra biye vare?"
Pane pane, pane Sa Heyder(1)

1916 di Cengê Osmanliyan û
Orisan di nizdi Tercani (mıntıqa
Şemidinan) di Aşira Qureyşan ra
Hayder kişiyyêno. Hayder' i sero Durs
na deyiri vano. Durs, biray Hayder' i
yo. (2)

Na deyiri di Sa Hayder û Durs û
maya xo vera cê qesey kenê. Deyiri bi
fekek Dêrsimi vajiyeya.

Bêxeyja ni tewiranê deyiran, deyî-
rê dindarey zi estê. Ma vajime beyt û
qesideyê ki qalê din û diyani kenê.
Labrê ni deyiri hina vişi Kirdasi vaj-
yênê.

(1) Mann, Oskar - Hadank, Karl,
Mundarten der Zazâ (Hauptsächlich
aus Siwerek und Kor), Berlin, 1932,
riper: 348 - 355

(2) Dersimi, M. N., Kürdistan Tari-
hinde Dersim, Halep, 1952, riwer 110

DÎYA MIHO

Firat Ceweri

Du caran li derî xistin, cara si-siyan ku derî venebû, bi pehînan û qunê tifingên xwe derî şikandin û ketin hundir.

Pîrê di quncika xêni de di nav nivînê xwe ê gemarî û pînekirî de razayibû. Herdû leşker çûn ser. Yekî ji nav wan lingê xwe li lihêfa ser wê xist û bi qîrin got:

- Haydê, zû !.. Ger ku tu lawê xwe fine bîne, ger ku tu naynî em ê te bibin ji devila wî.

Pîrê bi dengê xwe ê ku weke vizina mèşekê bersiv da.

- Bavo, Welleh ez nizanim bê la-wê min li ku ye ! Ev serê du mehan e ku çavên min lê neketiye.

Leşker bi ser de qîriya,

- Hiş be, derewa meke... Ev çend car in, ku tu me bi van de-rewan dixapînî. Ger ku tu cihê wî dibêje bibêje, ger ku tu nabêje rabe bide pêşıya me.

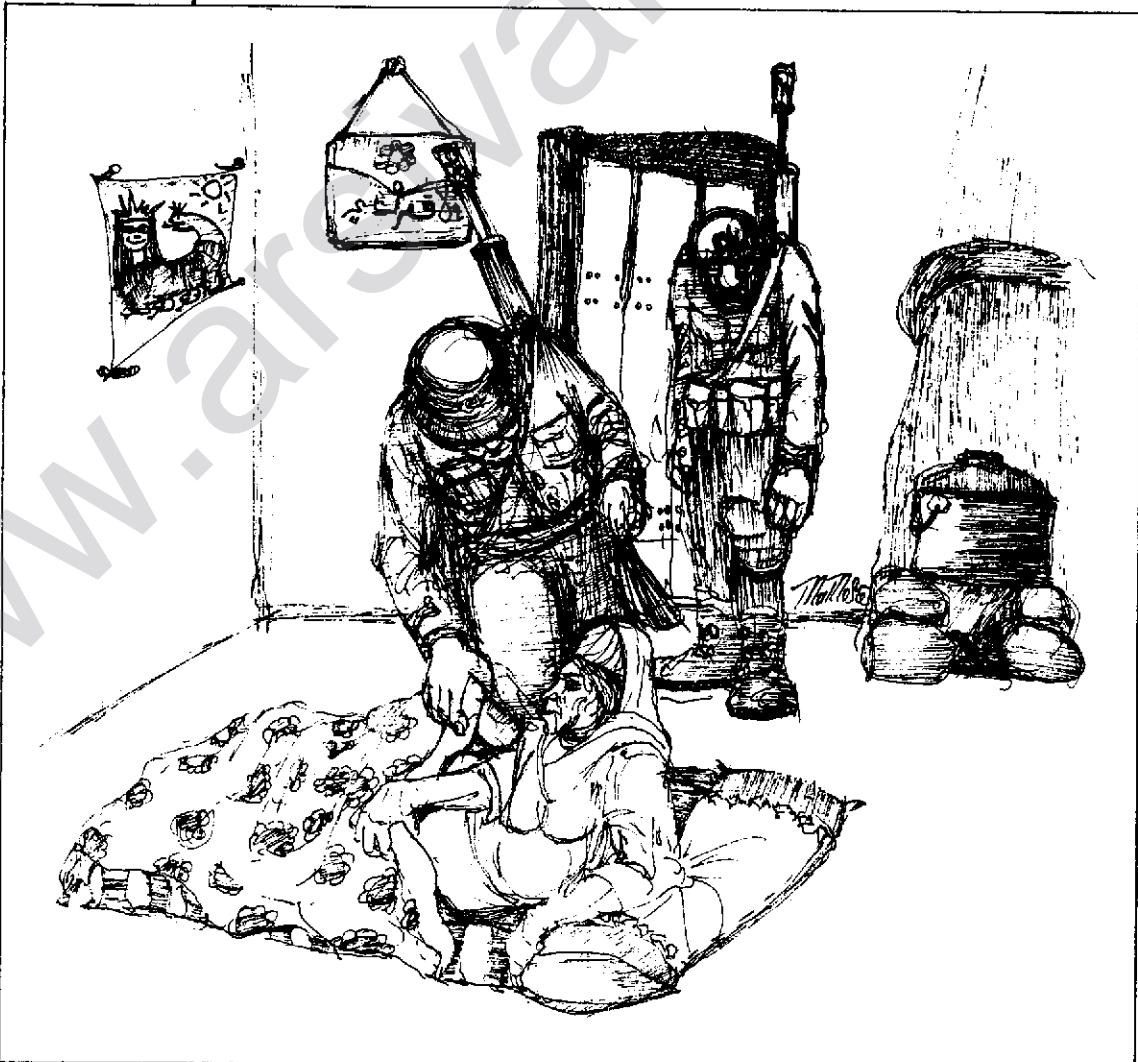
Ev deh rojêñ pîrê bû, ku nex-weş û di nav nivînan de bû. Qer-mîçokên ruyê wê hîn bêtir qermîçî bûn. Çavêñ wê kort bubûn û destêñ wê dilerizîn. Pîrê bersiv neda û bêdeng ma.

Leşker dişan lingê xwe li nivînê wê xist û got:

- De, zûkancihê wî xayini bêje. Pîrê tu tişt negot. Tenê wekê za-rokan kire îskîn û hêşirêñ wê li ser hinariķen wê ên qermîçokî hatin xwarê.

Îcar leşker pehinek li zikê wê xist û bi ser de qîriya. Leşkerê din li çavêñ wî nihêri, hêrs bû û lerizî. Lê tu tişt negot.

Gava ku pîrê derxistin der, temama gundiyan li bênderê hatibûn civandin. Dehfek dane pîrê û ber bi koma gundiyan şandin. Pîrê herdu destêñ xwe dane ser hev û kete nav rêza gundiyan. Lê

nikarı bù di cihê xwe de rawestiya. Dest û çongên wê wisa dihejiya, ku mirov digot, "A wexfi pîrê bê xwarê".

Serekçawiş destêne xwe dane paş qûna xwe û du - sê caran di ber rêza gundiyan çû û hat. Dû re li gundiyan ziviri û bi dengekî bilind û gur got:

- Dê û bavê Miho bila derkevin vir, û bi destê xwe qad nîşan da. Pîrê weke ku bikule, xwe da ser darê xwe û ji nav rêza gundiyan derket. Serekçawiş ber bi wê çû û bi hêrs got:

- Kanî lawê te ?

Pîrê baş deng neçûyê. Ji wê tirê ku serekçawiş li mîrê wê dipirse.

-- Bavo heyrano, ev deh salêñ mîrê min e ku çûye rehmeta Xwedê.

Serekçawiş welê têghişt, ku pîrê wî dixapîne. Pehînek li darê wê xist û got:

- Ez ji te re dibêjim kanî lawê te ?

Gava ku serekçawiş pehîn li gopalê wê xist, pîrê kete xwarê û li 'erdê berê xwe bi gundiyan vekir û got:

Bavo, ma we kê Mihokê min ditiye, ki ji we zane bê Miho li ku ye ?

Îcar serekçawiş darê pîrê ji dest girt û bi rêzê li gundiyan xist û got:

- Miho, Miho ! Hûn cihê wî dibêjin bibêjin an na ez ê we hemûwan bişewitînim.

Hingî Mistiko ji nav rêza gundiyan derket. Navê wî ê rastin Misto bû. Lê ji ber kû fecîrê gund bû, temama gundiyan jê re digotin "Mistiko". Mistiko tilya xwe kil kir û got:

- Tu me hemûwan dişewitine bişewitine, em cihê Miho nizanin.

Serekçawiş emir da du leşkeren,

- Bi milê wî bigrin bavêjin makînê.

Leşkeran tifingên xwe ji milê rastê avêtin yên çepê û bi milê Mistiko girtin birin avêtin tirimpêlê. Serekçawiş çend xort ji nav rêza gundiyan veqtand, bi qûna tifinga xwe li zikê wan xist û got:

- Cihê Miho ji me re bibêjin ! Ger ku hûn naxwazin bêñ kuştin û bêñ girtin zûka cihê wî bibêjin. Xortan xwe li nezaniyê danîn,

- Em cihê wî nizanin.

Pênc - şes leşker li wan civiyan û ew dane ber kulm û daran. Dû re ew avêtin 'erdê û bi pehînan kişiyan ser zikê wan. Pîrê xwe avêt ber lingên wan û li ber wan geriya. Serekçawiş pehînek lêxist û got:

- Bimre pîra heram ! Miho, Miho... Gerek hûn cihê wî bibêjin, hûn cihê wî xayinê welêt bibêjin.

Pîrê îcar xwe avêt lingên wî û got:

- Bes e, qe bila úcdan bi te re hebe !

Serekçawiş du pehînen din ji lêxist û got:

- Úcdan !.. Min ji we re got, ku ez ê we gişan bişewitînim, ger ku hûn cihê Miho nebêjin. Ez ê mala we wêran bikim. Ú emir da leşkeran. Piştî ku bi dar û qamçîyan gundi ji hal de xistin dû re xwestin ku wan gişan bavêjin makînê û bibin.

Pîrê nihêri ku rewş xerab e. Ji bo ku gundiyan xwe xelas bike tiştên ku li ber guhêñ wê ketibû got:

- Bisekinin, bisekinin ! Dev ji gundiyan berdin. Ez ê cihê Miho bibêjim.

Hingî serekçawiş û hemû leşker sekinîn û berê xwe bi wê vekirin.

-- Lawê min çû ye Bêrûdê, berî niha bi mehekê min xeber girt, ku li Bêrûdê ye.

Serekçawiş wa bi şaşmayî:

- Li Bêrûdê ? .. Çû ye nav Filistîniyan ha !..

Du leşkeran bi milê wê girtin û avêtin dawîya tirimpêlê. Dû re temama leşkeran xwe avêtin makînê xwe û ji gund derketin.

Dûmahika "Tendûr"

derê anî, Agah ? " Agah gotê : "Tu nizanî ku çi hat serê min, Rewşê ? Min iro hêkekê kir. Ev hêka destê te, ew hêk e". Rewşê tafile çû ber tendûrê ji re got: "Êra Sêvê serî kemê tu zanî, fro Agahê mîrê min du hêkan kir". Efendim sê roj şûn de waliyê Diyarbekirê gazî Agahê Kone kir, jê pîrsî: "Agah efendî dibêjin ku te sed hêk kîrine, jina te li ser tendûrê ji xelkê re gotiye. Tu çi dibêji ? " Agahê Kone, êê Kone ye, di binê pîrsê de dimîne qet ? Di-

bêje: "Bi serê bavê te walî beg heta xeber hat gîhişte te ji, not û neh hêk bûn. Lê te ji yekê lê zêde kir; bû sed hêk".

Belê tarîxça Ajans Tendûr Pres, ji wê wextê dest pê dike. Pîrê vê muesselê Rewşa jina Agah û Agahê Kone ne.

Mebesta me, hewadîs û xeberên nû, teze û rast ragîhandina dinyayê û milletê me ye. Em di xizmeta milletê xwe de ne.

DE HAYDÊ TENDÛR BAŞ !
Bimînin di tendûrê de, bibûrin bimînin di xweşiyê de.

Dûmahika "Veçilxe Grîdax"

dawîyê hatim pişt Gridaxê, vî gundi star bûm.

Bele, heft, serast heft sal qe-dîyan. Niha nabêna min û gun-dê min Gurcîblaxê da Grîdax heye. Pir bilinde, nahêle, ku Eyşanê, zarokan û Brahîmê canfêda bibinim... Her roj, her gav dibêm:

AX,AX !

VEÇİLXE GRİDAX
BİBİNİM GURCİBLAX..

KÊZ XATÛN

M. Lewendi

Carek hebû ji caran

Rehme l' dê û bavê hazir û guhdaran

Jî xeyni şeytan û fesadê ber diwaran,

Ev çiroka ne min diye, ne hûn bawer kin. (1)

Hebû kêzikek, ev kêz mezin bû hate dema mîr kîrinê.. Lî keseki wê tunebû ku ew bîdâna mîr. Kêzê bala xwe da ku her ku sal diçe kesek nayê wê naxwaze. Kêzê dibê : "Wele tişte baş ew e ku ez ji xwe re herim mîreki bibinum. Weha bî rûnuştinê kesek nayê min naxwaze.

Rojek ji rojê buharê , kêzê ji qulika (hêlin) xwe der dikeve û dikeve ser rê û diçe, dike ji xwe re li mîreki bigere. Pîr diçe, hindik diçe bî rê ve rasti berxvaneki tê . Berxvan jê dipurse :

- Kêzê , xêr e, tu weha kuda diçi ? Kêzê :
- Lawê kerê ma qey navê min kêzê ye ku tu wer dibêji. Berxvan dibêje :

- Lî ez bêjim çi ? Kêzê dibêje :

- Bêje,

- Kêzê kêzê , kêzxatûnê**

- Bî şimika req reqûnê**

- Bî şahra gulavdûnê (2)**

- Tu b' kê rê de diçi. (3)**

Berxvan ji her weki wê dibêje. Kêzê dibêje :

- Ez diçim ji xwe re li mîreki digerim, bo ku bizewicim. Berxvan dibêje :

- Ma kêzê , mal nexirabê , ev serê çend salane ku mala min bê xwedi maye. Ez ji ji xwe re li jinekê digeryam, hema tu ji min çêtir kesi nabini, were min bigre. Kêzê dibêje :

- Birabe, ezê te bigrim, lê te di dinya ye, heke roj hebe dilê me ji hev bimine û tu ji min hêrs bîbi wê gavê tuyê bî çi li min xi ? Berxvan :

- Wele ezê hema bî vi darê di dest xwe de li texim. Kêzê dibêje :

- De wê de here lawê kerê , ma tu bî wi darê xwe yek careki tenê li min xi ezê bimûrim. Wele ez te nagrim. Berxvan her çiqasi li ber kêzê digere û dibêje :

- Na wele kêzê ma min ji xwe re henek kir. Ezê çawa li te xim, ma qey çavên min kor bûne, ma min tilya xwe di çavên xwe rê kiriye, ma ez din bûme, na wele ez li te naxim. Kêzê dibêje .

- Lolo wele min tu negirt, ez te nakim. Te carek got çû, tuyê bî darê xwe li min xi û min bîkuji,

ez te nagrim. Ü kêzê dide ser rê û diçe.

Qaseki diçe icar rasti şivaneki tê . Şivan jê dipurse :

- Kêzê , xêr e, tu bî kuda diçi weha ? Kêzê disa diqehere û dibêje :

- Lawê kerê , ji min re nebêje kêzê , bêje : Kêzê kêzê , kêzxatûnê

- Bî şimika req reqûnê**

- Bî şahra gulavdûnê ,**

- Tu b' kê rê de diçi.**

Şivan ji her weki wê dibêje. İcar kêzê dibêje :

- Ez diherim ji xwe re li mîreki digerim. Ezê mîr bikim. Şivan ji dibêjê .

- Ma kêzê , ev serê çend salane ku ez ji xwe re li jinekê digeryam. Wele hema tu ji min çetur kesi nabini, hema were min bike. Kêzê dibêjê :

- Birabe, ezê te bikim, lê gava ku tu ji min hêrs bîbi, tuyê bî çi li min xi ? Şivan dibêjê :

- Hema ezê bî vi çoyê xwe yê şivantiyê li te xim. Kêzê dibêjê :

- De wê de here lawê kerê , tuyê ji min bîkuji. Şivan her çiqası li ber digere ji, lê feyde nake. Kêzê disa dide ser rê û diçe. İcar bî rê ve rasti gavaneki tê . Gavan ji wek yên dina jê dipurse :

- Kêzê , tu ji ku têyi, kuda diçi ? Kêzê disa diqehere û dibêjê :

- Lawê kerê ji min re nebêje kêzê , bêje :

- Kêzê kêzê , kêzxatûnê**

- Bî şimika req reqûnê**

- Bî şahra gulavdûnê ,**

- Tu b' kê rê de diçi.**

Gavan ji her weki wê dibêje. Kêzê dibêje :

- Ez diçim ji xwe re li mîreki digerim. Gavan ji dibêje :

- Welehin zati jina min ji miriye, ez ji ji xwe re li jinekê digeryam. Hema ez ji te çetir û tu ji ji min çêtir kesi nabini, were min bike. Kêzê dibêje :

- Birabe, lê tenê tiştek heye, te di ku rojek hat û em ji hev ne xweş bûn, û me pevçini, wê gavê tuyê bî çi li min xi ? Gavan dibêje :

- Hema ezê bî vi çoyê xwe yê gavantiyê li te xim. Kêzê diqehere û dibêjê :

- De wê de here lawê kerê pirê , tuyê ji min bîkuji, ez te ji nagrim. Gavan ji her çiqası li ber digere lê kêzê dibêje " nabe " û disa dide ser rê û diçe. İcar bî rê ve rasti müşkeki tê . Mîşk ji her weki yên dina jê dipurse :

- Kêzê , xêr e, tu kuda diçi weha ? Kêzê her weki yên dina bî ser wi de ji diqire û dibêje :

- Jî min re nebêje kêzê , bêje :

- Kêzê kêzê , kêzxatûnê**

- Bî şimika req reqûnê**

Bı şahra gulavdûnê,
 Tu b' kêtê de dici. Mışk ji her weki wê dibêje. İcar kêtê dibêje
 - Ez diçim jî xwe re h mîrekî digerim. Mışk ji dibêje:
 - Kêtê ma tu zani ku va serê çend salane ku ez azîb im, û ez jî xwe re li jinekê digeryam, qey xwedê tu jî min re şand, hema were min bigre em bi hev re bizewicin. Kêtê dibêje:
 - Baş e, lê tenê ezê tişteki jî te bipurşim. Te di dinya ye, heke rojekê tu jî min hêrs bibi, an jî tu jî min bigeheri û em pevçimin, wê gavê tiyê bî çî li min xi? Mışko dibêje:
 - Ezê bi vê dûçik (dîl,dûv) a xwe û a weha nerm nerm li te xim. Kêtê dibêje:
 - Birabe, min te qebûl kur,ezê te bigrim. Ü hev û du qebûl dikin û dizewicin. Dî pê zewaca wan re demek derbas dibe şûn de kêtê jî mışko re dibêje:
 - Mışko em iro herin beravê, cil û kincen me na qâlêri (qârêji) bûne, em wan bison. Mışko ji dibêje "birabe". Kêtê cila û sabûn û şonik digre û diçin ber çemeki kêtê dibêje:
 - Vê derê nabe, ev ava besi cilêن me nake, em biçin dereki dinê. Mışko ji dibêje "birabe em biçin". Diçin ber golekê, kêtê disa dibêje:
 - Ava vê golê jî têri me nake, em biçin dereki dinê. Mışko dibêje "birabe". İcar diçin ber behrekê. Kêtê disa weki berê dibêje: "Ev av jî têra me nake." İcar diçin ber ave kêtê ku şopa hêstirê ye, baran bariye û av tê de gol büye û zilek jî tê de hisin hatiye. Kêtê dibêje:
 - A vira jî me re dibe, ançax ev têri me bike. Ü şonik û sabûn û cilan datine ber avê û dest bi şuştinê dike. Mışko dibêje.
 - Kêtê, heta tu cilan bişo ezê ji biçim gundê Mir Evdel, li wê derê dawetek heye, Ezê hebanê bigrim herim jî me re hinek goşt û savar û nan binum. Kêtê dibêje:
 - Baş e, here, zati heta tu weri ezê ji şuştinê bi nivi kim. Ü mışko hebanê davêje ser milê xwe û berê xwe dide gundê Mir Evdel. Kêtê ji disa dest bi cil şuştinê dike. Lé ava wê diçede satilê digre ku avê bine, tê ber qeraxê avê û satila xwe dîavê de dike, lê bi carekê de hema niğê wê dişemite û kêtê dikumile dikeve nava avê, çendaki dî nava avê de diperpitê, hema hema ku dike bifetise, lê bi vi ali, wi ali xwe dîghine zila nava avê û derdi keve ser zilê, xwe xelas dike. Lé icarê bi temami dî nava golê de (ku şopa hêstirê ye) maye, ne kare xwe bigihine vê hêlê û ne jî wê hêlê, ji mecbûri körnê kêtê idi disekine li hêviya xwedê hêviya mışko ku were wê xelaske. Demek derbas dibe, suyarek(siwarek) jî wê de tê. Kêtê kêfa wê xweş dibe ban suyar dike û dibêje:

-Lo suyaro, qendel mendel
 Dûva hespê te bi xendel
 Ku tu heri mala Mir Evdel
 Tu bêji:
 Mışko, mışko müşkalero
 Zîk kaviro heban diro
 Bêje,
 Kêtê kêtê kêzxatûnê
 Bı şahra gelavdûnê

Bı şimika req reqûnê
 Ketive heriye heta bı qûnê
 Tuyê ya xwe biginê, ya neginê. (4),(5)
 Suyar vedicinçê, hespa wi radibe pêdarê, metilmayı dimine, li dora xwe dinêre, lê tu tişteki nabine, û jî xwe re dibêje "ev çi deng bû gelo" Suyar hina wer difikiri, Kêtê disa dibêje: "Lo suyaro qendel mendel,
 Dûva hespê te....."
 Ne xewn e û ne lewn e,(6)
 Ez kêtê me, li vê mame.
 Suyar disa li dora xwe dinêre, metilmayı dimine. Kêtê disa dibêje:
 "Lo suyaro, qendel mendel
 .....
 S Suyar disa li dora xwe dinêre, mîze dike tu tişteki nabine, tirs dikeve dîlê wi, dibêje" gelo ev çi bû hat serê min? "û hespê xwe lez dike û dide rê û dîce, berê xwe dide gundê Mir Evdel. Dîce gund, nanê dawetê hazır bûye, her kes li ser nane ku dikin dest bi xwarinê bikin. Suyar ji tê, dîce ser xwarinê rûdine û hemi dest bi xwarinê dikin. Suyar li ser xwarinê tişteñ ku bi sêri de hatibûn gişki ji cimeatê re dibêje. Suyar gava ku qala serpê hatiya xwe dîke, mışko ji dî nava solan de dîce û tê, dengê suyar dîce wi ji, mışko hema çi bi destä ketiye hemiyan dike hundire hebana xwe û dadide hebanê davêje ser milê xwe û beri dide ba kêtê, tê dinêre ku kêtê dî nava avê de li ser zilê maye, ba ji tê û hergi ba lêdixe kêtê li ser zilê li ba dibe û ji tursa diricafe hema hema dike bîkeve. Mışko hema dîce darîkepi(pûş) dîrej tine dîreji kêtê dike, kêtê dî ser darê re tê hinda wi û xelas dibe. Kêtê û mışko hev û du jî kêfa xelasbûnê maç dikin û cilêن xwe paqî dîson dî pê re xwarina ku mışko anibû dixwin û dawye radibûn tişteñ xwe na berev dikin û diçin malê, kêfa xwe dikin û bi dîşadi jiyana xwe didominin.

Ev xebroşk li hêla Diyarbekirê ji gundê Ş..... ji devê Mele Meheme hatiye grûn. Sala 1981.

1) *Lî hinek deran weha jî tê gotin:*

"Hebû tunebû carek ji caran
 Rehme li dê û bavê guhalaran
 Jî xeyni cendirme û tehsildaran,
 Ü fesadê ber diwanan.

2) *Sâhîn heqiqi ji hevrisim yê kevn.*

3) *Ev lheuhatî li hinek ciyan weha jî tê gotin:*

"Kêzê kêzê, kêzxatûnê
 Bi fistanê gelavdûnê
 Bi şimika req reqûnê
 Tu bi kuderê de dici.

4) *Dî maneya "tuyê ya bigihîjê ya negihîjê ser "de hatiye gotin.*

5) *Ev lheuhatî ji li hinek alyîen Diyarbekirê (hérweki Bisimî) weha tê gotin.*

"Lo suwaro hênel mendel
 Gülika kumê te panzdeh wersel
 Ku tu diçî mala Mir Evdel,
 Bêje:

Mışko mışko, müşk kaviro
 Kezi kuro, heban çır(diro)

Bêje:

Kêzê kêzê, kêzxatûnê

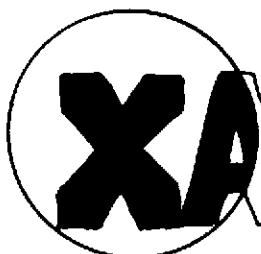
Bi fistanê gelavdûnê

Bi şimika req reqûnê

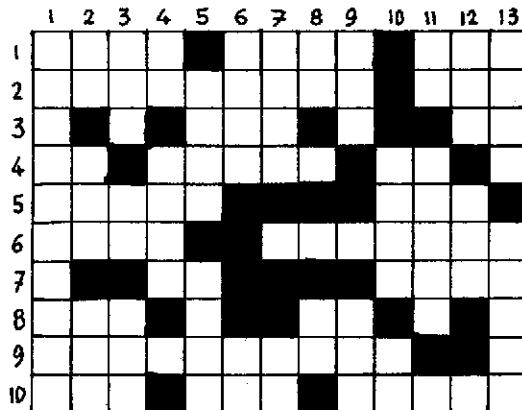
Ketive heriye heta bı qûnê

Ya tu xwe biginê ya neginê.

6) *Ne xewn e û ne lewn e " dî maneya " Ne xewn e û leylen e " de ye.*

XACEREZ

ÇEPERAST

- 1- Lı Kurdistanê ji kesên ne musliman be re tê gotin. - Nava esr û şevê. - Gep, alûşk, hınarık.
- 2- Şaireki Kurd bı nav deng e, sala 1009 li hêla Hekariyê h qeza Şemdinan li gundê Herirê hatiye dinê, tê gotin ku şaire kurdan yê pêşin e. - Menzel, jûre, çaviyêk xani.
- 3- Lı hinek ciyan hêlin an lûs ji dibêjin - Dî kurdide prepozisyonek (berepaş).
- 4- Lı ali beriyê ji qabile an ji eşiran re dibêjin. - Bı zaravayê dimili dergisti (ku keç be). - Nig, ling, h ali Qerejdaxê di maneya mil de tê gotin (berepaş).
- 5- Şewqa û ronaki rojê ji wê pêk tê, herweka navek e. - Mirov pê avê an dew vedixwe (berepaş).
- 6- Emir ji bo neçûyinê. - Şaireki kurdayi bı nav û denge, lê tarixa jiyana wi ne kifše. Dî rêzek helbesta wi de weha dibêje:

Ey hebiba ger cehennem dafi bi tu dane bi / Sed qesem dê biçme niv de, ez bı qesda daneyê".

- 7- Nidayek (bangek). - Lı hin heremên Kurdistanê ji "bori" yan re tê gotin, wek boriya avê, bilûrê

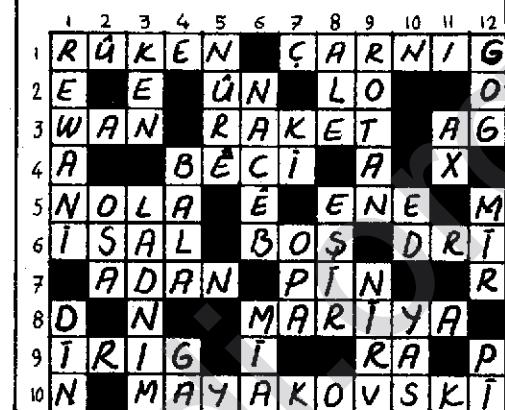
Nêçir. - Ne iro, ne sibê

(berepaş).

- 9- Dengbêj û sazbendeki kurd, bı nav û denge nuha ji li Sovyet ê dimine.
- 10- Aletek ku bı gisir re tê bikaranin, di cotkırınê de dikin hustriyê gayan. - Navek bı kurdî (berepaş). - Bı erebi yek.

SEREJÊR

- 1- Şaireki kurd, ku pir bı nav û deng e, li hêla Hekariyê sala 1375' ande hatiye dinê. Nivîsaren wi Şêxê Senaniyan û Hespê Reş.
- 2- Dî kurdî de prepozisyonek (berepaş). - Aletek muzikê ku pirani Yûnani bı kar timin, jê re "arp" an "harp" ji tê gotin. - Nijadek.
- 3- Lı hinek hereman ji kum, xiz an ji ji kilê re tê gotin (berepaş). - Dî kurdî de xwendina herfekê - Cih, mesken, warge.
- 4- Bangek (nidayek). - Rîsim, şikil, sûret.
- 5- Dî zimanê biyani de navek ji bo keçikan (berepaş). - Dî nav kurdan de ji "yadin" re tê gotin.
- 6- Hucum, alak. - Hejmarek (berepaş).
- 7- Bı zaravayê dimili bist. - Genim dimine ew diçe (di bakırına bênderan de).
- 8- Agir. - Roj (berepaş).

9- Kul an birinek ku di qırıkê de dertê, kulên weha berê bı şışa sorkiri dax dikirin. Pêş, dêl, dûv.

10- Ev sala. - Pêşkita lêkeran ya ji bo neyiniyê.

11- Noteyek. - Cade, şose, ruya şırkı.

12- Ne ev. - Pêxemberek (berepaş).

13- Lı Kurdistanê ji İmaman re dibêjin - Kesê fitnan dike, kesan bera hev dide û ji pevçûnê hez dike an ji no.

Dümahika "Xwarin xweş e, Kırın reş e."

ye gotin: "Kê ku dixwaze - çare dibîne, kê ku naxwaze - mîna dibîne".

Kovara "Berbang" dinivîse, ku dê nivîsan bê guhartin çap bi. Ev di hêlekê da başê, wek hêla dewlemendkirina diyalektêن kurdî, ji bo zimanê kovarê nebe zimanê çend xebatkarên kovarê, lê bibe zimanê gelê kurd. Lê alîkîda ji pêwîste şâşî û xeletiyêñ mezin bêne rastkirin, kî dibe bila bibe, dixwaze ew nivîsaren mirovîkî bi nav û deng be, an ji xortekî nuhbe. Ji ber ku çend salê dinê şûnda gelê me wê bêje: Kovara "Berbang" ê waha nivîsiye" û kêm mirov wê bêje, ku filankes weha nivîsiye.

MENDAKÊ

MAMOSTE

WÊNE Û NIVIS = THATHMOZE

EZ JI SÊVAN PIR
HEZDIKIM.

JI BER KÙ RENGÊ WAN
SOR E

CILÊN ZAROKÊN CIRANÊ
ME JI HEMÛ SOR IN.

APÊ QENCO, GIMA CILÊN
ZAROKÊN TE HEMÛ SOR
IN ? JI XIWE EZ JI JI SOR
PIR HEZ DIKIM.

MENDALE MIN, EM KURD
HEMÛ JI RENGÊ SOR
HEZ DIKIN

BAV Û KALÊN ME DI NAV
RENGÊ SOR DE MEZIN
BÛNE.

EM BI XWE JI DINAV VI
SORI DE ŞİN HATINE,
GINAYEN KURDISTANE PIRE
CARAN SORBUNE, GEMÊN
WË JI BI RENGÊ SORIN
HERIKİYE

JI BER WË YEKÊ YE
KU EM CILÊ SOR LI
XWE DIKIN

EZ POŞMAN BÜM KU MIN
JI APÊ QENCO PIRSI. DED
Û KULÊN WI DISA VEBÜN.
LÊ DISAJI EZ JI SOR PIR
HEZ DIKIM.

BERBANG
TUNNELGATAN. 14, 3 tr.
111 37 STOCKHOLM

MASSKORSBAND

